

КАМУ ПОЙДЗЕ САЦЫЯЛЬНАЯ ПАДТРЫМКА?

З 17 снежня ў Беларусі адначасова з увядзеннем новага закона аб льготах пачаў дзейнічаць Указ аб некаторых мерах дзяржаўнай падтрымкі насельніцтва...

БУДЬ ЗДОРОВЫ, НЕ КАШЛЯЙ!

Аб захворваннях органаў дыхальнай сістэмы, аб тым, як распазнаць першыя прыкметы ангіны і пнеўманіі, астмы і грыпу, аб наступствах цяжкіх хвароб лёгкіх і метадах іх лячэння мы пагаворым на чарговай «прамой лініі» газеты «Звезда» з удзелам начальніка упраўлення дзяржаўнай сацыяльнай падтрымкі насельніцтва Міністэрства працы і сацыяльнай абароны Валентыяны Пятроўны СЯРГЕЕВАЙ.

У Беларусі з 1 студзеня 2008 года адмяняецца дазвольны штамп у пашпарце для выезду за мяжу

У Беларусі з 1 студзеня 2008 года адмяняецца дазвольная адзнака ў пашпарце для часовага выезду за мяжу. Адаведны Указ № 643 Аляксандр Лукашэнка падпісаў 17 снежня.

Такім чынам, пашпарт грамадзяніна Беларусі будзе спраўдны для часовага выезду за мяжу без прастаўлення гэтай адзнакі. У мэтах забеспячэння эфектыўнага кантролю на дзяржаўнай граме-дзянах Беларусі, права якіх на выезд з рэспублікі часова абмежаваны.

Прэс-служба Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

ПАДРАБЯЗНАСЦІ «РАЗВІТАННЯ» З РАДЗІМАЙ

Пасля адмены з 1 студзеня наступнага года «дазвольнага штамп-па» зменіцца і «схема» выезду грамадзян Беларусі за мяжу.

Як паведамілі «Звезде» ў Міністэрстве ўнутраных спраў, пра-цэс часовага «развітання» з Радзі-май будзе праходзіць наступным чынам. У пунктах пропуску пра-дстаўнікі пагранічнай службы будуць праводзіць сканіраванне пашпарт-ных даных уладальнікаў дакумента.

Спіс «невязных» ужо зацвер-джаны спецыяльным Палажэннем. Паводле гэтага дакумента, выезд за межы Беларусі забаронены 6 катэгорыям грамадзян. У прыват-насці, давядзецца сядзець дома асобам, якія ведаюць дзяржаўныя сакрэты, падазроным чі абвінавач-ваным на кримінальнай справе, асуджаным за пазняўнасць (выключэнне складаюць пакараныя

У Беларусі ствараецца сістэма каардынацыйных нарад па барацьбе са злачыннымасцю і карупцыяй

У Беларусі ўводзяцца каар-дынацыйныя нарады па бараць-бе са злачыннымасцю і карупцы-яй. Кіраўнік дзяржавы ў мэтах павышэння эфектыўнасці дзей-насці па барацьбе са злачыннымасцю і карупцыяй 17 снежня ўказаў № 644 зацвердзіў Пала-жэнне аб дзейнасці каардына-цыйнай нарады па барацьбе са злачыннымасцю і карупцыяй.

Адначасова прызнаны страціў-шым сілу указ ад 31 сакавіка 1998 г. № 185 «Аб зацвярджэнні Палажэн-ня аб каардынацыйнай дзейнасці спе-цыяльных падраздзяленняў права-ахоўных органаў і іншых дзяржаў-ных органаў па барацьбе з тэра-рызмам, арганізаванай злачыннымасцю і карупцыяй».

У Палажэнні замацаваны асноў-ныя мэты, задачы і прынцыпы дзейнасці каардынацыйных нарад. Яны з'яўляюцца пастаянна дзей-нымі міжведамаснымі органамі па каардынацыі праваахоўнай дзей-насці дзяржаўных органаў, якія ажыццяўляюць барацьбу са зла-чыннымасцю і карупцыяй, і дзейнасці органаў і іншых арганізацый, якія ўдзельнічаюць у барацьбе са зла-чыннымасцю і карупцыяй. Рашэнні каардынацыйных нарад абавязковыя для выканання гэтымі дзяржаўны-мі органамі, арганізацыямі і іх службовымі асобамі.

Каардынацыйная нарада вызна-чае стратэгію і тактыку дзейнасці па барацьбе са злачыннымасцю і каруп-цыяй на аснове аналізу кримінаген-най сітуацыі. Яна таксама павіна выпрацоўваць і забяспечваць выка-ненне ўзгодненых мерапрыемстваў па прадухіленні, выяўленні, спыненні і раскрыцці правапарушэнняў.

Акрамя таго, вызначаюцца па-трабаванні да складу каардына-цыйных нарад. У яго склад на пра-вах членаў будуць уваходзіць кіраў-нік дзяржаўных органаў, якія ажыццяўляюць барацьбу са зла-чыннымасцю і карупцыяй (органуў пракуратуры, унутраных спраў і дзяржаўнай беспякі), кіраўнік дзяржаўных органаў і іншых ар-ганізацый, якія ўдзельнічаюць у барацьбе са злачыннымасцю і карупцы-яй (Камітэта дзяржаўнага кантро-лю, дзяржаўных мытнага і пагра-нічнага камітэтаў, міністэрстваў па падатках і зборам, фінансаў і і пад-

парадкаваных органаў, Нацыяналь-нага банка, іншых банкаў і нябан-каўскіх крэдытна-фінансавых ар-ганізацый, а таксама іншых ар-ганізацый, якія вызначаюцца адлаве-дчынам пракурора). Узначальваць гэтыя нарады будуць адлаведна-ныя генеральны пракурор і нійзайста-чы пракуроры тэрытарыяльных і спецыялізаваных пракуратур (у за-лежнасці ад ўзроўню каардына-цыйных нарад).

Палажэннем вызначанацца паў-намоцны старшын і членыў каарды-нацыйнай нарады. Так, напры-клад, да асноўных паўнамоцтваў старшыні каардынацыйнай нарады адлаведнага пракурора — аднесены дач абавязковыя для выка-нення лічмывых указанняў па пы-таннях арганізацыі барацьбы са злачыннымасцю і карупцыяй, заслу-хоўванне справаздач кіраўнікоў дзяржаўных органаў, якія ажыццяў-ляюць барацьбу са злачыннымасцю і карупцыяй, дзяржаўных органаў і іншых ар-ганізацый, якія ўдзельнічаюць у барацьбе са злачыннымасцю і каруп-цыяй (Камітэта дзяржаўнага кантро-лю, дзяржаўных мытнага і пагра-нічнага камітэтаў, міністэрстваў па падатках і зборам, фінансаў і і пад-

ЗВЕЗДА

Б Е Л А Р У С К А Я В Ы Д А В Е Ц Т А

Пяшчота моцных рук

Толькі лепшым спецыялістам медыцынскай справы дазваляюць выходжаць немаўляў у аддзелены рэанімацыі і інтэнсіўнай тэрапіі нованароджаных Мінскага абласнога раддома. Урач вышэйшай катэгорыі дзіцячы анестэзіялаг-рэаніматалаг Аляксандр СУШЧЭЎСкі працуе на гэтым адказным участку болей за 10 гадоў.

ДА ВЕДАМА ЧЛЕНАЎ САВЕТА РЭСПУБЛІКІ НАЦЫЯНАЛЬНАГА СХОДУ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ 20 снежня 2007 г. у 10.00 у зале пасяджэнняў Савета Рэспублікі (вул. Чырвонаярмейская, 4) адбудзецца заключнае пасяджэнне васьмай сесіі Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь трэцяга склікання.

Ва ўрадзе У 2008-м айчынная эканоміцы прыйдзецца напружыцца

Нягледзячы на тое, што сёлета беларуская эканоміка была па-стаўлена ў няпрямую ўмовы працы (перш за ўсё, тэ значна паў-пывалі знешнія фактары), у краіне было зроблена ўсё неабход-нае, каб гэта не адбілася на якасці жыцця людзей. «Усе сацыяль-ныя задачы, што стаялі перад дзяржавай ў 2007 годзе, выкана-ны ў поўным аб'ёме», — значны ў ўчарашнім пасяджэнні Са-вета Міністраў прэм'ер-міністр Беларусі Сяргей Сідорскі.

У прыватнасці, прэм'ер паведа-міў пра тое, што па выніках 11 ме-сяці прырост грашовых даходаў насельніцтва склаў 15 працэнтаў, што значна перавысіла закладзе-ны ў прагнозе сацыяльна-эканамі-чнага развіцця паказчы. Сярэдняя зарплата зараз складае 738 тысяч рублёў, а па выніках года вырасце да 750 тысяч. Сёлета таксама двой-чы павышаліся пенсіі. Падводзячы вынікі года, кіраўнік урада заўва-жыў, што ў 2007 годзе будуць вы-кананы 14 з 19 важнейшых пара-метраў прагнозу сацыяльна-экан-амічнага развіцця краіны. «Нядрэн-ныя тэмпы мы развіваем накі-раваны ўнутраны прадукт, які склаў 87 трыльёнаў рублёў, або 40,5 міль-ярда долараў ЗША. Мінгулы год, — нагадаў прэм'ер, — мы закончылі з 71 трыльёнам рублёў, або 33 міль-ярдамі долараў». На думку Сяргея Сідорскага, сёлета ёсць усе пад-ставы меркаваць, што ВУП будзе выкананы ў рамках прагнозу — 8—9 працэнтаў. Нядрэнныя тэмпы развіцця, лічыць кіраўнік урада, ка-завае і прамысловасць. А вось сельская гаспадарка адстае ад за-планаваных тэмпаў: аб'ём сельгас-вытворчасці вырас ужо на 4,3 пра-цэнта супраць 6 працэнтаў, што бы-лі прадугледжаны прагнозам.

Міністр эканомікі Мікалай Зай-чанка, каментуючы папярэднія вы-нікі выканання дадатковага задан-ня па росту эканомікі, якое было зацверджана прэм'ерам 16 ліста-пада для недапушчэння зніжэння тэмпаў эканамічнага росту напры-канцы года, заўважыў, што дара-чэныя кіраўнікі ўрада, напрыклад, па прамысловай вытворчасці вы-канавецца шэрагам міністэрстваў, рогіёнаў — Мінпрамам, Мінбудар-хітэктуры, канцэрнам «Беллес-бумпрам», а таксама Брасцкай, Го-мельскай, Гродзенскай абласцямі, а таксама Мінскам. З іншага боку, у прыватнасці, не будзе выканана прагнознае заданне па росту ўж-очы адноўлена сельгасвытворчасці, што, між іншым, аказвае і-стотны ўплыў на замаруджванне тэмпаў эканамічнага росту.

Ацэньваючы вынікі знешнеэка-намічнай дзейнасці, Мікалай Зай-чанка прызнаў, што яны пакуль — не на нашу карысць. За 10 мес-яцаў адноўлена сельгасвытворчасці памеры 1,8 мільярда долараў, а за год можа дасягнуць, паводле папярэд-няй ацэнкі, каля 2 мільярдаў 380 мільёнаў долараў. Як патлумачыў міністр, рост адноўлена сельгас аб-умолены больш хуткім ростам цэ-наў на нафту ў лістапада і снежні, чым гэта прагназавалася. Разам з тым, ужо на працягу шэрагу гадоў у знешнім гандлі паслугамі фар-міруцца станоўчыя сальда. Сёлета сельгасвытворчасць будзе выканана дадатковае заданне, якое было на 150 мільёнаў долараў вышэй,

САМАЯ АПЕРАТЫЎНАЯ ІНФАРМАЦЫЯ — АД БЕЛАРУСКАГА ДОМА ДРУКУ

Адно з найстарэйшых выдавецтваў краіны, якое ў суткі аддрукоўвае больш за 3 мільёны экзэмпляраў газет, сёння адзначае адразу дзве юбілейныя даты 210 гадоў таму пачала сваю дзейнасць Мінская губернская друкарня. 90 гадоў таму пастановай Саўнаркама Заходняй вобласці і фронту яна была перайменавана — інакш кажучы, для прадрывства пачалася «новая эра».

Генеральны дырэктар РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» Раман АЛЕЙНІК расказвае пра гісторыю, сучаснасць і перспектывы прадрывства. — Першае пытанне, Раман Сіцпанавіч, непазбежна звязана з юбілейнымі лічбамі: 210 гадоў — 90 гадоў... А можа, цалкам лагічна было б весці гіста-рычны адлік беларускага дру-карскага слова ад нашага дру-карскага Францыска Скарыны — з 1517 года? Дата ўсё роў-на «крутая» атрымліваецца — 490... — Можна быць... Такія меркаван-ні ўжо даводзілася чуць. Дарчы, калі запрашаў на юбілей аднаго з кіраўнікоў, сказаў: «Нам 90 гадоў, а калі больш дакладна — 210». На што суразмоўца, чалавек надзвычай дасціпны, адказаў: «Вы яшчэ больш грунтоўна парывіцеся ў да-кументах, дык, можа, знойдзеце, што Францыск Скарына ў вас ста-жыроўку праходзіў!» (Смеяцца.) Ну, гэта жарт, вядома ж... — Нездарма гаворыцца: у кожным жарце ёсць доля жарту! — На працягу дзесяцігоддзяў было прынята весці адлік гісторыі з 1917 года: «Новая эра» і г.д. Пас-ляваенная гісторыя прадрывства няблага адлюстравана ў да-кументах, у нашых архівах, ва ўспа-мінах ветэранаў. І ваенныя гады даследаванні: мы ведаем нашых падполшчыкаў, колішніх супра-цоўнікаў, якія не вярнуліся з фран-тоў Вялікай Айчынай вайны... А вось перадаваены і ранейшыя пе-р'яды, на жаль, заставаліся не-

РОЗГАЛАС

Адносна цёпла плюс мокры снег і дождж Зараз паветраныя масы на тэрыторыю Беларусі рухаюцца з боку Балтыйскага мора і ўтрымліваюць цёплае для зімы надвор'е, калі сярэднясутачная тэмпература паветра на 1—4 градуса вышэйшая за кліматычную норму, — паведаміла рэдакцыя галоўны сіноптык Рэспубліканскага гідрометцэнтра Мінпрыроды Вольга Фядотава.

Аднак у чацвер да нас пачнуць рухацца атмасферныя франты з боку паўночнага захаду кантынента, таму надвор'е крыху зменіцца. Чакаюцца невялікія апады і выглядае мокрага снегу і дажджу, месцамі будзе назірацца туман, на дарогах галалёдзіца. Узаміцціца паўночныя вецер, які ў асобных раёнах будзе дасягаць 15—18 м/с. Тэмпература паветра ўначы ад мінус 3 да плюс 2 градусаў, а ўдзень — мінус 1 — плюс 4 градусаў. Сіноптыкі лічаць, што прыкладна такі характар надвор'я захавецца аж да панядзелка. Сярэднясутачная тэмпература паветра будзе каля 0, калі ўначы крыху прымарозіць, а ўдзень чакаецца невялікі плюс.

УКРАЛІ 220 ЯЛІН У ЛЕСЕ

Пінчукі хацелі зрабіць кримінальны бізнэс на продажы навагодніх ёлак, але былі затрыманы міліцыяй на дарозе Гомель—Кобрын. Калі падлічылі незаконна ссечаныя дрэвы, іх аказалася больш за 220. Яліны знаходзіліся ў прычэпах аўтамабіляў. Ніякіх дакументаў на навагоднія дрэвы ў кіроўцаў не аказалася. Як паведаміў намеснік начальніка Брасцкага абласнога ўпраўлення ўнутраных спраў Уладзімір Харыч, інаватэы ў нанясенні ўрону прыродзе будуць адказваць па ўсёй строгасці закона. Соскальнікам ялін пагражае кримінальная адказнасць. Сума штрафу, якую яны мусяць выплаціць, намнога перавысіць прыбытак, які маглі б атрымаць ад незаконнага промыслу.

АМАТАРАЎ ПІРАТЭХНІКІ ПАПЯРЭДЖАЮЦЬ...

Аматарам піратэчных забав сёлета рэкамендуецца весці сябе больш спакойна ў грамадскіх месцах: у адваротным выпадку, за выкарыстанне тут піратэчных вырабаў яны могуць быць прыцягнуты да адміністрацыйнай адказнасці. Як зазначаюць у аддзеле інфармацыі і грамадскіх сувязяў ГУУС Мінгарвыканкама, падобныя дзеянні кваліфікуюцца як дрэбнае хуліганства, а вось Адміністрацыйны кодэкс прадулжае адказнасць за такое правапарушэнне ад штрафу ў дзве базавыя велічыні да адміністрацыйнага арышту да 15 сутак. Таксама стлічныя праваахоў-нікі нагадваюць, што летас падчас навагодніх святаў ў Мінску было канфіскавана з незаконнага гандлю больш за 260 тысяч адзнак роз-ных піратэчных вырабаў, а за іх незаконнае распаўсюджванне да адміністрацыйнай адказнасці былі прыцягнуты 130 чалавек. Між ін-шым, у мінгулым годзе ў сталіцы 17 чалавек звярнуліся ў медустанова з траўмамі, атрыманымі ў выніку неасцярожнага выкарыстання піратэчніка, а шасцёра і наогул былі шпіталізаваныя.

Ігар ГРЫШЫН.

ОАО «САВУШКІН ПРОДУКТ» ОБЪЯВЛЯЕТ ТЕНДЕР по строительству 18-этажного жилого дома, расположенного по г.п. № 97 ВМР-5 по улице Московской в городе Бресте. В наличии имеется проектно-сметная документация. Общая стоимость жилого дома в ценах 1991 года составляет 7 625 055 рублей. Тендерные предложения принимаются в срок до 15 января 2008 года по адресу: 224028 г. Брест, ул. Янки Купалы, 108, ОАО «Савушкин продукт».

КУП «Минский областной центр учета недвижимости» по поручению комиссии по работе с имуществом, обращенным в доход государства при Слуцком райисполкоме, ПРОВОДИТ ОТКРЫТЫЙ АУКЦИОН по продаже обращенных в доход государства: здание специализированного иного назначения (вспомогательный корпус, столовый цех), об. пл. 994 кв.м, расположенное по адресу: г. Слуцк, пер. Новый 1-й, д.1. Начальная цена — 235 000 000 белорусских рублей. Задаток в размере 5% от начальной цены перечисляется на р/с № 3012020200010 в Октябрьском отделеении ОАО «БПС-Банк», МФО 153001357, КУП «Минский областной центр учета недвижимости», УНП 690324015. Оплата за объект осуществляется в течение 2 месяцев и 25-ти дней с даты подписания протокола о результатах аукциона. Объект продается без условий. Переход прав на земельный участок будет осуществлен по решению местного исполкома. Порядок проведения аукциона оговорен в условиях его проведения. Аукцион состоится 22.01.2008 г. в 12.00 по адресу: г. Минск, ул. Чкалова, 5, к. 221. Заявления на участие и необходимые документы принимаются по 21.01.2008 г. до 17.00 по адресу: г. Минск, ул. Чкалова, 5, к. 326. Контактный телефон (8017) 2246134. Сайт в Интернете: www.rft.by.

Дэпутатам — юбілейныя медалі КДБ Святкаванні 90-годдзя органаў дзяржаўнай беспякі распачаліся ўшанаваннем дэпутатаў Нацыянальнага сходу Беларусі. Памятныя медалі атрымалі Старшыня Палаты прадрываў Вадзім Папоў, старшыня Пастаян-най камісіі па міжнародных спра-вах і нацыянальнай беспяцы Са-вета Рэспублікі Мікалай Чарніц, на-меснік старшыні Палаты прадрыв-нікоў Сяргей Заблоцец, старшы-ня Пастаяннай камісіі па міжнарод-ных справах і сувязях з СНД Ва-ляцін Сімірскі, старшыня Пастая-ннай камісіі па нацыянальнай беспя-цы Анатоль Белаўсукі і многія іншыя. Паводле слоў старшыні Ка-мітэта дзяржаўнай беспякі Юрыя ЖАДОБНА, дэпутаты «ўзбройва-юць» органы дзяржаўнага закана-даўчага апарату, без якіх іх дзейнасць была б немагчымай. Цырымонія ўзнагароджання ад-былася ў Інстытуце нацыянальнай беспякі — унікальнай устано-ве, з якой вышлі, напрыклад, генерал арміі Мікалай Патрушаў, генерал арміі Рашыд Нургаліев, генерал арміі Сяргей Іванов, генерал-ма-ёр Анатоль Тозік і іншыя, устано-ве, якая мае 5 факультэтаў, 11 ка-федр, 4 аддзялення, сваю выш-эйшую атэстатуючую камісію і засаскрочаную колькасць навучэн-цаў, Інстытут нацыянальнай беспя-кі — адзіная ў нашай краіне ўстанова, якая рытуе аперацый-ных работнікаў для патрэбаў сіла-вых структур Беларусі. Святлана БАРЫСЕНКА.

Table with exchange rates and subscription information. Includes ISSN 1990-763X, ISSN 1990-763081, and contact details for the publisher.

САМАЯ АПЕРАТЫЎНАЯ ІНФАРМАЦЫЯ — АД БЕЛАРУСКАГА ДОМА ДРУКУ

(Заканчэне. Пачатак на Т-й стар.)

— **Раман Сцяпанавіч, можа, вернемся да першага пытання? Вы ж і насамрэч — нашчадкі Скарыны. Бзе ўсялякі жартаў...**

— У кнізе «Нашчадкі Скарыны» робім экскурс у гісторыю губернскай друкарні, прыводзім канкрэтныя лічы, даты, прозвішчы.

Павінен шчыра сказаць: мы даражым тым, што на працягу пэўнага адрэзку часу падпрямства на сіла назву «Выдавецтва «Звязда».

— **Пытанне, якое ляжыла на паверхні: пра нашу роднасць на «генетычна-выдавецкім узроўні»?**

— Так яго і ёсць. У гады Вялікай Айчыннай вайны плячом да пляча — паліграфісты-друкарні і журналісты — у найскладнейшых умовах акупаванай выпускі падпольную газету «Звязда». Менавіта тут, у будынку Дома друку (дэе гітлераўцы размісцілі сваю нямецкую друкарню), у маі 1942 года мінскія падпольшчыкі тайна ад ворага набылі першы нумар газеты «Звязда». Аб гэтым сведчыць мемарыяльная дошка на будынку.

— **Патрыёты, якія працавалі ў друкарні пад кантролем ворага, выносілі прафіль...**

— ... і наша лінапцістка Вера Мікалаевна Мацкевіч набрала туды «Клятыя партызаны...». Выдавецтва «Беларускі Дом друку» і рэдакцыя «Звязды» вельмі многае аб'ядноўвае. Наша агульня гісторыя — гераічная. Нашы ідэалы, памкненні, намаганні — у імя будучыні Беларусі. Так было. Так ёсць. Перакананы: так будзе заўсёды. Бо выдавецтва «Беларускі Дом друку» і «Звязда» — як правая і левая рука. А разам — адно целае.

— **Раман Сцяпанавіч, да вайны на прадпрыемстве працаваў каля 1000 чалавек. А цяпер?**

— 960.

— **Колькасць супрацоўнікаў засталася ранейшай, я і 70 гадоў таму. Але ж аб'ёмы выраслі ў разы?**

— У дзясяткі, нават сотні разоў! Напачатку мы здзівіліся: як шмат супрацоўнікаў было да вайны. Але ж усе вытворчыя працэсы былі чужэй. Неабходна было шмат людзей, каб апэратыўна выпускаць газеты, кнігі, падручнікі і г.д.

— **Сёння Беларускі Дом друку выпускае...**

— Больш за 140 найменняў газет.

— **А калі ўзяць агульны сутачны тыраж?**

— Сутачны тыраж, прыведзены да фармату А2 (гэта фармат паласы «Звязды», — Т.П.), — 3,2 мільёна экзэмпляраў.

— **Прогноз, красамоўны лічба — статыстыка!**

— Гадоў сем таму было 2 мільёны экзэмпляраў. За апошні час

мы так істотна нараслілі тыраж дзякуючы і вам, газетчыкам. Таму што нешчыкава, непатрэбную газету ніхто не выпіша... А тыражы газет растуць. І гэта нас радуе.

Беларускі Дом друку выпускае прыкладна 5 мільёнаў экзэмпляраў у год часопіснай прадукцыі. А часопісы «На экранях», які мы выдаём, сёлета спайняецца 50 гадоў.

Выпускаем больш як 5 мільёнаў кніг у год (у цвёрдым пераплёце). Мы ганарымся і тым што практычна кожны грамадзянін Беларусі карыстаецца нашай прадукцыяй: агульнаграмадзянскі пашпарт друкарства толькі ў нас. 800 тысяч папулярных і ў год трансфармацыяў і афармленні з выабраваным на заказ МСРС. Вырабляем і іншыя дакументы.

Паштова марка Рэспублікі Беларусь таксама друкуецца ў нас. Друкуем маркі і на Кыргызстан, Азербайджан, Таджыкістан, часткова на Расію. Паштовая марка — дастаўка выгадны прадукт для транспарціроўкі: не займае шмат месца ў адрозненне ад кніжнай прадукцыі, дзе патрэбны вялікія фуры.

— **Вы друкуеце і календары, а ў адным з апошніх нумароў «Звязды» апублікаваны ліст прафесара БДУ адносна таго, што ў Беларусі немагчыма купіць беларускі календар. Шмат чытачоў звяртаюцца ў рэдакцыю з просьбай узяць гэту праблему: выпуск беларускамоўных адрывных і перакідных календароў.**

— Апошнія некалькі гадоў наша выдавецтва не выпускала адрывных календары. На 2008 год выпусцілі двухмоўны перакідны календар, у афармленні якога выкарыстаны фрагменты слухача поаіса. Дадзены беларускія святы, «беларускі» ўсход і заход сонца. А на кожнай старонцы — беларуская прымаўка ці прыказка. Напрыклад, на старонцы 2 студзеня: «Дайду да свайго роду хоць праз вадзі!»; 3 студзеня: «Адною курыю і вузла не завязеш»; 10 студзеня: «Ад добрага таты — добрая парадзі!» і г.д.

І ўсё ж заклапочанасць вашых чытачоў зразумела. Будзем думаць, як выправіць сітуацыю з беларускімі календарамі. Хоць, зразумела, што праблема тут чыста камерыцыйная.

На тэрыторыі Беларусі адчуваецца моцны ціск паліграфічнай прадукцыі суседзяў-расіян. Нават калі выдзімаў паштоўку беларускамоўную «3 Новым годам!», «3 Календарам!» тыражом 5 000 экзэмпляраў, яна будзе мець дастаткова высокую цану. А расіяне выпускаюць паштоўкі на рускай мове сотнямі тысяч экзэмпляраў — і яны распаўсюджваюцца ва ўсіх краінах СНД, у тым ліку і ў Беларусі. Нашы паштоўкі неканкурэнтныя па цане — гэ-

та рэальнасць. Аналагічная карціна і па кнігах. Закон рынку: чым больш тыраж, тым менш кошт.

— **Выдавецтва «Беларускі Дом друку» дынамічна развіваецца, апэратыўна рэагуе на ўсе сусветныя тэхналагічныя навіны. Як вынікі, усё больш ачынных газет пераходзіць на колер, і якасць друку апошнім часам істотна палепшылася...**

— Вы, газетчыкі, нас прымушаеце усё гэта рабіць!.. Раз у чатыры гады ў Дзюэльдорфе праводзіцца буйная паліграфічная выстаўка — своеасаблівы агляд перадавых тэхналогій выдавецка-паліграфічнага комплексу. Яшчэ ў 90-х гадах мы глядзелі — і са шкадаваннем думалі, што мы адсталяем... назавоўсім. А зараз ужо, калі набываем абсталяванне сусветных вытворцаў, — не саступаем міжземным друкарням. Прычым набываем і разглядаем пытанні набывання сучаснай тэхнікі, якая будзе актуальная і заўтра, і паслязаўтра. Бо няма сэнсу купляць тэхніку ўчарашняга дня.

А наконт рознакаляровых газет... («Звязда», дарчы, самай першай перайшла на поўнакаляровы друк газеты па ўсёй краіне — Т.П.) Ужо ў сярэдзіне 90-х гадоў мы ўсвядомілі: спажывец бачыць аналагічную прадукцыю ў іншых краінах. Унікала заканамернае пытанне: чаму, скажам, у Польшчы газета выдаецца ў колеры, а ў нас — не? Гэта дыялектыка жыцця. Напачатку набылі паліграфічную машыну, якая ўжо «была ў выкарыстанні». Некалькі разоў яна сабе акупіла і дазволіла адчуць смак да колеры ў газеце... і друкарам, і тэхнолагам, не гаворачы ўжо пра чытачоў! Калі мы пачалі распаўсюджваць буйнамаштабнага праекта па набыцці новага абсталявання для газеты вытворчасці, у нас ужо былі незапашаны пэўны выглыд. Для нас крыж першай нашай машыны ўзялі падрыхтаваць на 5 гадоў — і здолелі павялічыць яго за няпоўныя тры гады.

Машына працавала ў тры змены, прычым патрэбнасць усё роўна не была рэалізавана ў поўным аб'ёме. Набылі і другую машыну... Цяпер пачынаем працаваць на мелаваных, глянцавых паперах. Паставілі адпаведную тэхніку, упершыню ў Беларусі, — тэхналогію HITSET. Гэта дазваляе рабіць, напрыклад, адразу ў друкаванай машыне каляровыя часопісы: машына друкуе, складвае, пракальвае і абразвае з трох бакоў.

— **Нічога сабе!**

— Перспектывыя інавацыйныя тэхналогіі працягваем асвойваць. Хочам прапанаваць выдаўцам, у тым ліку і «Звяздзе», наступнае: рэкламныя агенствы праз гэтую мету выпускаюць самыя розныя рэкламныя ўкладшчы. На

ўвесь тыраж. Гэта робіцца ў час работы машыны на друкаванні тыражу: у газету «ўкідваюцца» рэкламныя ўклады рознай накіраванасці і рознага фармату.

У першым квартале новага года гэта тэхналогія будзе ўжаранёна ў вытворчасць — перакананы: нашы газеты стануць яшчэ больш запатрабаванымі. Таму што сёння рэкламадаўцы, якія друкуюць у нас вока інфармацыю, распаўсюджаюць яе альбо бясплатна ў магазінах, альбо па паштовых скрынках... А распаўсюдзішы рэкламную ўкладку праз увесь тыраж газеты, заказчык будзе ўпэўнены, што інфармацыя дайшла да спажывца.

З'яўляецца магчымасць рабіць паэкзэмплярную ўпакоўку кожнага выдання. Гаворка перш за ўсё пра часопісы. Некаторыя рэкламадаўцы праз выданне распаўсюджаюць свае дысконтныя карткі, якія дазваляюць атрымаць спецыяльныя перавагі ў таварах і паслугах. Аднак каб дысконтная картка дайшла да спажывца, часопіс трэба ўпакаваць паэкзэмплярна.

Мы ўжо гадоў двапаміжы і вытворцам духоўнага афармлення, пакаі, пахі.

— **Якім чынам?**

— У часопісе можна размісціць водар духоў, туалетнай вады. Ёсць спецыяльныя лакі з водарам, капсульраваныя фарбы. Спажывцу дастаткова крыху пацеркі вывуць флакончыка — разбураюцца капсулы, якія нясуць водар... У Беларусі такой тэхналогіі не было, але мы ў прычыне ўжо падыходзім да яе.

— **Як цікава: французскія дзеці — ад Беларускага Дома друку!**

— А чаму б і не? *(Смяецца.)* Плануем паставіць у наступным годзе ліставую пяціфарбавую машыну для друкавання высокакачэсных часопісаў. Прыкмета часта: часопісы пераходзяць на колер, на мелаваную паперу. Напрыклад, «Левая» з наступнага года будзе мець зусім іншы, сучасны выгляд — гэта будзе глянцавы часопіс... Айчыныя часопісы пакуль што працягваюць у паліграфіі расійскім, і становіцца трэба выпраўляць.

— **Якое пажаданне для паліграфістаў самае каштоўнае?**

— Выдаўцы, журналісты, паліграфісты, распаўсюдвальнікі — усе мы робім надзвычайную справу: даносім да людзей грамадска значную інфармацыю. Задача — зрабіць гэта якасна, апэратыўна, прайдуць, што валодае інфармацыяй — той валодае светам.

Карыстаючыся магчымасцю, хацелі б выказаць усё з надыходзячымі Календарамі і Новым 2008-м годам! Шчыра жадаю моцнага здароўя, самай гэтага дабрабыту, штодзённых поспехаў!

Гутарыла Таццяна ПАДАЛЯК.

Мікола ДЗЯБЕЛА.

Святлана БАРЫСЕНКА.

Святлана БАРЫСЕН

МЕСТНОЕ САМОУПРАВЛЕНИЕ

ГАЗЕТА ДЛЯ ВЫБАРШЧЫКАЎ
І ДЭПУТАТАЎ
МЯСЦОВЫХ САВЕТАЎ

19 снежня
2007 г.
№ 48 (102)

ЛИЧНОЕ МНЕНИЕ

ВЗЯТЬ ИНВЕСТОРА ЗА РУКУ

Развитие малых и средних городов является сегодня одним из государственных приоритетов. Разработана и утверждена специальная Комплексная программа, призванная решать основные проблемы этих населенных пунктов (высокий уровень безработицы, низкие зарплаты, неразвитая инфраструктура и т.д.). В своем выступлении на семинаре-учебе для работников «вертикали», посвященном теме реализации программы, глава государства озвучил ряд проблемных вопросов, которые все еще не решены в некоторых малых и средних городах, отметил, что по ряду инвестиционных проектов были нарушены сроки выполнения. Президент подчеркнул, что основная цель программы — создание достойных условий жизни для людей в этих населенных пунктах, а также напомнил об ответственности чиновников всех уровней за качество исполнения программных положений. «МС» поинтересовалось, как идет реализация программы на местах и какие резервы имеются для этого в областях.

Председатель Брестского областного Совета депутатов Сергей АШМЯНЦЕВ:

— Семинар, посвященный вопросам реализации Комплексной программы развития малых и средних городов, был проведен очень своевременно. Он дал новый толчок для решения поставленных в программе задач. Безусловно, программе быть! Как бы ни сопротивлялись отдельные чиновники, ни жаловались на отсутствие денежных средств местные руководители.

Брестская область особенно заинтересована в реализации программы. Мы — аграрная область, поэтому для нас очень важна кооперация наших промышленных предприятий с такими гигантами, как МТЗ, «Гомсельмаш», БелАЗ и т.д. Они станут тем «мотором», который заведет «машину». У нас есть предприятия, которые раньше работали на «оборонку». Сегодня их нужно переориентировать. Они и сами движутся в этом направлении, но слишком медленно. Вот почему мы заинтересованы в кооперации с ведущими предприятиями страны, в том, чтобы стать «смежниками» в их производстве. Мы можем предоставлять им площади наших предприятий, а они, в свою очередь, получают возможность создавать там дочерние структуры.

В таких небольших городах, как Жабинка, Драгичин, нужно создать условия для организации новых современных предприятий. Главный вопрос — как найти инвестора. Сегодня это задача местных органов власти (от низового уровня до самого высокого). В программе и Указе № 265 прописан ряд льгот и преференций для тех, кто будет создавать в малых и средних городах и поселках новые предприятия. Но вот еще что важно: если пришел инвестор в кабинет власти, мы должны взять его за руку и поводить по всем инстанциям, помочь собрать все необходимые документы, чтобы решить вопрос до конца. Он не должен засомневаться в нашей заинтересованности в нем. А раньше было наоборот, мы отправляли человека по всем кругам бюрократического ада: «принеси справку оттуда, принеси отсюда...».

Сегодня мы должны предоставить инвестору оптимальные условия, устранить на его пути все бюрократические препоны. Например, в Ляховицком районе датчане строят свиноводческий комплекс. Когда я был заместителем председателя облисполкома, я десятки раз с ними встречался, звонил, приглашал к себе, выезжал к ним, интересовался, какие есть сложности, вопросы. Давайте решать их вместе. Сегодня строительство этого комплекса курирует лично губернатор области. При таком подходе власти будет и заинтересованность инвесторов.

Еще один пример. В Березе есть санветульзавод. Появились инвесторы — немцы. Они хотят вложить сюда 10 млн евро и, сохранив прежний профиль предприятия, модернизировать его по стандартам Евросоюза. Они пошли «по кабинетам». К сожалению, нам есть присущ бюрократизм («экологи» заявляют, что это вредное производство, энергетики обязывают провести дополнительную линию и т.д.). Но когда мы, представители власти, понимаем, что региону этот проект нужен не меньше, чем немецким инвесторам, мы пытаемся вместе решить все вопросы. Экологи, энергетики и другие службы я собирал у себя по 5—6 раз. Теперь можно смело говорить, что в скором времени завод заработает. А это — гарантированные рабочие места, заработная плата, т.е. все то, что поставлено во главу угла реализации программы.

Председатель Витебского областного Совета депутатов Александр АТЯСОВ:

— Программу мы приняли к исполнению, сегодня занимаемся ее реализацией: ищем инвестиции, развиваем производство. У нас в области порядка 40 малых и средних городов — целый доклад по каждому отдельно можно писать на тему ее выполнения. Очень важно, что мы приходим в эти населенные пункты через создание новых производств, новых предприятий. Пожалуй, на сегодня это самая своевременная и актуальная государственная программа. Важно и то, что теперь четко прописаны особые налоговые подходы в части стимулирования новых предприятий в малых и средних городах.

Что касается реализации программы, наша область работает по общей схеме, действующей на территории всей республики. Конечно, мы можем долго жаловаться на то, что наша область самая северная, что эту ее специфику нужно учитывать и т.д. На самом деле никаких поблажек ни у Бреста, ни у Витебска, ни у Гродно и т.д., я считаю, быть не должно. Правила и положения прописаны для всех, ими и нужно руководствоваться. Другое дело, как программа будет реализовываться на практике. Безусловно, в каждой области есть своя специфика, как есть она в любом малом или среднем городе, в любом районе. Один всегда будет отличаться от другого (где-то есть определенная база, налажено производство, где-то вообще нет промышленных предприятий). Это должно учитывать местная власть.

В своем выступлении на семинаре для работников «вертикали» Президент, говоря о нашей области, упомянул город Барань и поселок Балбасово, где, как он отметил, «лежат» предприятия. Не могу сказать, что ситуация в этих населенных пунктах чем-то особенно выделяется на общем фоне. В принципе это и есть специфика каждого отдельного городка и поселка. В Балбасово находится аварияментное предприятие, которое раньше имело союзное значение. Со всего бывшего СССР сюда летали самолеты на ремонт. Потом Союз развалился, а у Беларуси нет столько самолетов, чтобы полностью загрузить предприятие. Оно не стоит, оно работает — по мере поступления заказов. Сегодня найдены варианты, как загрузить его другой, вертолетной, техникой.

В городе Барань похожая ситуация. Там есть предприятие, которое раньше обеспечивало портативными радиами весь Союз. Сегодня у них та же проблема загрузки мощностей. Предприятию оказывается большая поддержка, выделяются бюджетные средства на развитие инфраструктуры, предоставляются преференции... Работа ведется.

Что касается поиска инвестиций — это одна из составляющих реализации программы, нормальный рабочий момент. У нас есть областной инвестиционный фонд, есть такие фонды в каждом министерстве... Надо составлять грамотный бизнес-план, утверждать его в Совмине или облисполкоме (если это коммунальная собственность) и затем выходить на финансирование (задействовать собственные средства, средства инвестиционных фондов и капитал частных инвесторов).

Чтобы выполнить программу, надо просто засучить рукава и работать.

Записала Инга МИНДАЛЕВА.

ЗИМОВЫ САД У ПАЛЯНАХ

РУХАЦЦА НАПЕРАД, ЗАРАБЛЯЦЬ ГРОШЫ

Чарговая сесія Магілёўскага абласнога Савета дэпутатаў зацвердзіла прагнозы план сацыяльна-эканамічнага развіцця рэгіёна на 2008 год.

Паводле вынікаў за сёлетнія 11 месяцаў, Магілёўская вобласць ужо выканала амаль што ўсе прагнозы паказчыкаў на гэты год. Плюсавыя працэнты ў розных сферах у выніку склаўся ў паліпашэнне фінансавага стану прадпрыемстваў, памяншэнне ўзроўню беспрацоўя і павелічэнне заробку работнікаў, а значыць — у стабільнасць і рост дабрабыту людзей.

План на трыці год п'яцігодкі для ўсёй вобласці — напружаны. Дзейнасць мясцовых кіраўнікоў, а ў першую чаргу гэта датычыцца старшын райвыканкамаў, будзе ацэньвацца па двух паказчыках: прыцягненне інвестыцый і стварэнне новых працоўных месцаў.

Эканамічнага росту ў наступным годзе мяркуецца дасягнуць за кошт мадэрнізацыі вытворчасці, укаранення новых тэхналогій. Мяркуюцца, што ў 2008 годзе з'явіцца новыя інвестыцыйныя праекты і прапановы — у першую чаргу ў малых гарадах, што будзе далей развівацца малое прадпрыемальніцтва, будуць створаны новыя прадпрыемствы і пашыраны дзеючыя, а таксама знойдуць новых гаспадароў плошчы і будынкi, якія сёння не выкарыстоўваюцца.

Бюджэт Магілёўшчыны на наступны год складзе 2,2 трыльёна рублёў. Ён, як і раней, захавае сацыяльна скіраванасць: 60 працэнтаў грошаў пойдуча на ўтрыманне і развіццё сацыяльнай сферы.

Для выканання прагнозаў на 2008 год і напўнення бюджэту, паводле слоў старшын Магілёўскага гарвыканкама Віктара Шорыкава, трэба пакапацца пра выпуск прадукцыі з найменшымі затратамі энергіі і матэрыялаў, якая будзе канкурэнтаздольнай на рынку. А таксама стварэць новыя вытворчасці і працягваць праводзіць аўкцыёны зямельных участкаў.

Падобныя дадатковыя крыніцы даходу будуць выкарыстоўваць і ў Шклоўскім раёне. Задача — давесці сярэдні заробак шклоўцаў да 621 тысячы рублёў. Старшыня райвыканкама Валерый Іванюк расказаў на сесіі, што ў раёне працуюць над развіццём турызму і агра турызму: ёсць ужо некалькі аб'ектаў, і больш за тры дзесяткі турыстычных экскурсій наведвалі сёлета гэтыя відымы на ўсю краіну сельскі раён.

Дэпутаты абласвета напружана абмеркавалі прагнозы і бюджэт на пасяджэння пастаянных камісій, іх прапановы ў большасці былі ўлічаны выканаўчай уладай, таму галасаванне на самых важных документах для развіцця вобласці былі зацверджаны аднагалосна.

Старшыня Магілёўскага аблвыканкама Барыс Батура яшчэ раз нагадаў усім прысутным, што Магілёўская вобласць трэба развівацца больш інтэнсіўна, чым астатнім рэгіёнам. Бо яшчэ нядаўна яна займала апошняе пазіцыю ў краіне, а цяпер актуальна задача — утрыманне на разпубліканскай Дошчы тонуру.

У будучым годзе, паводле слоў Барыса Батуры, асновай для выканання прагнозаў стануць дзяржаўныя комплексныя праграмы: адрэагэнацыя і развіцця малых і сярэдніх гарадоў.

Кіраўнік вобласці прапанаваным старшын райвыканкамаў наступнае: той з іх, хто бярэ на сябе павышаныя абавязальнасці — павелічэнне ўсіх прагнозных паказчыкаў на 5 працэнтаў, атрымае прэмію аблвыканкама ў 1 мільярд рублёў на развіццё. У выніку рызыкуну толькі адзін раён у вобласці — Бабруйскі.

Дэпутаткі корпус таксама павінен зрабіць свой уклад у выкананне бюджэту і прагнозаў, упэўнены кіраўнік выканаўчай улады. Пакуль сельсаветы самі зарабляюць няшмат: некалькі раёнаў атрымліваюць дадатковыя грошы ў бюджэт ад зборшчыкаў дароў лесу, яшчэ колькі — ад першых крокаў у галіне агра турызму. Між тым, паводле новых разлікаў, сельсаветы самі павіны зарабляць 10—15 працэнтаў ад свайго бюджэту. І Барыс Батура нагадаў пра неабходнасць выканання гэтых планаў.

— Трэба дзейнічаць! — пераконваў з трыбуны сесіі старшыня Магілёўскага аблвыканкама. — Лепш памыліцца тысячы разоў, але рухацца наперад.

Ілона ІВАНОВА.

ВУЧЫЦЦА ЗВЫЧАЙНАМУ ЖЫЦЦЮ

У абласным цэнтры адкрываецца аддзяленне дзённага знаходжання для маладых інвалідаў. Такія ўстановы ёсць ужо ў некаторых раённых цэнтрах, а ў Брэсце пакуль не было. І вось, згодна з рашэннем аблвыканкама, такое аддзяленне пачынае работу ў тэрытарыяльным цэнтры сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Маскоўскага раёна горада.

Пакуль што набіраецца невялікая група — усяго 20 чалавек. Маладыя людзі з абмежаванымі магчымасцямі, якія ўжо адзначылі 18-годдзе, будуць праходзіць курс сацыяльнай адаптацыі да жыцця. У гэтым ім дапаможа найперш псіхалаг. Некаторыя з іх яшчэ такі закрыты лад жыцця, што не маюць элементарных навыкаў паводзінаў, напрыклад, у грамадскіх месцах. А ў сацыяльна-бытавым пакоі юнакоў і дзяўчат навучаць карыстацца посудам, прасам, іншымі рэчамі. Некаторыя з інвалідаў у аддзяленні пачнуць авалодаваць камп'ютарам. І амаль усе без выключэння зоймуцца пасільнай працай. У залежнасці ад здольнасцяў: хто будзе шыць мяккія цацкі, хто выразаць і выплоўваць. Бо, як сцвярджаюць медыкі, працоўная тэрапія танізуе псіхадэфіцную сферу, павышае жыццёвы тонус, мяняе да лепшага светапогляд і самаадчуванне.

Яна СВЕТАВА.

Гэта сапраўды незвычайны зялёны куточак. Дэндэраарыем яго не назавеш, але маленькім батанічным садом — якраз дарэчы. А знаходзіцца ён у сельскім Доме народнай творчасці і рамёстваў вёскі Паляны Ашмянскага раёна. Дырэктар Дома, народны майстар саломалляцтва Вяляціна Свірская любіць, каб вакол усё было прыгожа і нават крыху незвычайна. Болей за дзесяць гадоў яна вучыць яскравых дзяцей народным промыслам, развівае іх фантазію, мастацкае бачанне. Але дагледжанасць зімовага саду, клопат пра яго яна не «прысвойвае» сабе. Наадварот — жаха, што без дапамогі і парад бібліятэкара гэтай установы Леанарды Васілеўскай такой прыгажосці сярод зімы ў гэтым будынку не было б. Пра сваю калегу Вяляціна Свірская сказала:

— Працоўны стаж Леанарды Міхайлаўны болей за 30 гадоў. Яна неаднаразова прызнавалася лепшым сельскім бібліятэкарам Ашмянскага раёна. У фондзе яе бібліятэкі звыш васьмі тысяч кніг. І любоў да кветак гэтка ж моцная, як і да іх.

Фота Анатоля КЛЕШЧУКА.

НА ЗДЫМКУ: Вяляціна СВІРСКАЯ (на першым плане) і Леанарда ВАСІЛЕЎСКАЯ ў любімым і, бяспрэчна, самым зялёным куточку зімай вёскі Паляны.

ТЭРЫТОРЫЯ РАЗУМНАГА ГАСПАДАРАННЯ

Аляксандр Ляхоўскі, 39-гадовы старшыня Пліскага сельскага Савета — чалавек мясцовы, ці, як кажуць карэнныя беларусы, тутэйшы, выдатна памятае як усё пачыналася. Пліса да 1967 года з'яўлялася самым што ні ёсць звычайным вясковым паселішчам: дзве вуліцы, па суседстве маленькая вёскача Зарэчча. Частка працаздольнага насельніцтва хадзіла ў калгас, але ўжо тады моладзь пачала актыўна ўладкоўвацца на работу ў сталіцу. Можна, паступова так бы ўсе і перабраўся туды, калі б не ўзвядзенне побач з Пліскай Смалейскай бройнернай фабрыкі — гіганта айначай птушкагадоўлі. Па вытворчых магутнасцях гэта было другое ў СССР прадпрыемства. Побач амаль адначасова, літаральна ў тым жа годзе, быў збудаваны ў эксплуатацыю новы камбикормавы завод. Неўзабаве на тэрыторыі сельсавета адбылося адкрыццё саліднай дзяржаўнай установы «Заходні».

Такім чынам яшчэ ў савецкія часы Пліса перажыла даволі хуткую індустрыялізацыю і этап усплёску жыллёвага будаўніцтва. На вачах вясцоўцаў на п'яці годзе вырастаў пасёлак Кастрычніцкі, дзе ў добраўпарадкаваным, з усімі выгодамі шматкватэрныя дамы засяляліся прыездзілы спецыялісты і работнікі новых прадпрыемстваў. Можна сказаць, што ў тым жады вясцоўцы ў пэўнай ступені адчулі сабе жыццямі аграпрадпрадукта. Бо ў іх было многае з таго, што цяпер толькі пачынае ператварацца ў абавязковы аtryбут сённяшніх аграпрадпрадуктаў: цэнтральнае ацяпленне (дзякуючы кацельні птушкафабрыкі), пры тагачасным дэфіцыце — магазін з шырокім выбарам прадуктаў харчавання і прамысловых тавараў, прысутнасць клуб, выдатнае транспартнае спалучэнне з райцэнтрам і Мінскам.

У мясцовых жыхароў ёсць выбар працоўных месцаў — побач з домам альбо ў Жодзіне, у Смалейскай ці ў Мінску. Але пераважна большасць, у тым ліку і моладзь, выбірае родныя месціны. Толькі на птушкафабрыцы працую паўтары тысячы чалавек, у асноўным

Сёння па колькасці насельніцтва Пліскі сельсавет самы шматлюдны ў Смалейскаму раёне — без малага пяць тысяч чалавек. Сярод 14 населеных пунктаў вылучаюцца пасёлка Кастрычніцкі і вёска Зарэчча, дзе канцэнтравана асноўная маса жыхароў сельсавета.

мясцовыя. Людзей прывабляе і добрая зарплата (у сярэднім 800 тысяч рублёў) і адносна высокі сацыяльны стандарты жыцця. Не менш заробкі і на камбикормавым заводзе.

Акрамя вышэйзгаданых прадпрыемстваў, тут месціцца яшчэ будаўнічая арганізацыя і СВК «Пліскі» — наладжаны выбар, як бачыць, шырокі.

Новыя сацыяльныя і кар'ерныя перспектывы адкрыліся перад моладдзю з будаўніцтвам аграпрадпрадукта «Кастрычніцкі» — Зарэчча. Яго фізікультурна-аздараўчы комплекс не горшы, чым у якімнебудзь вялікім райцэнтры. У вясковай моладзі ёсць умовы для заняткаў футболом, валеўбоўкам, цяжкай атлетыкай ці бодзібілдывам. Ёсць свой басейн, лазня.

Зразумела, цяперашнія жыхары шматкватэрныя дамоў — у нядаўнім мінулым вясцоўцы. Іх цяга да зямлі не знікла бясследна. Мясцовая ўлада ўлічыла гэту акалічнасць. Усім ахвотнікам былі выдзелены на ўскрайку пасёлка невялікія кавалкі зямлі па пяць «сотак» пад агароды, нават правялі туды ваду аграпрадукта. Бо ў іх было многае з таго, што цяпер толькі пачынае ператварацца ў абавязковы аtryбут сённяшніх аграпрадпрадуктаў: цэнтральнае ацяпленне (дзякуючы кацельні птушкафабрыкі), пры тагачасным дэфіцыце — магазін з шырокім выбарам прадуктаў харчавання і прамысловых тавараў, прысутнасць клуб, выдатнае транспартнае спалучэнне з райцэнтрам і Мінскам.

У мясцовых жыхароў ёсць выбар працоўных месцаў — побач з домам альбо ў Жодзіне, у Смалейскай ці ў Мінску. Але пераважна большасць, у тым ліку і моладзь, выбірае родныя месціны. Толькі на птушкафабрыцы працую паўтары тысячы чалавек, у асноўным

мясцовыя. Людзей прывабляе і добрая зарплата (у сярэднім 800 тысяч рублёў) і адносна высокі сацыяльны стандарты жыцця. Не менш заробкі і на камбикормавым заводзе.

Акрамя вышэйзгаданых прадпрыемстваў, тут месціцца яшчэ будаўнічая арганізацыя і СВК «Пліскі» — наладжаны выбар, як бачыць, шырокі.

Новыя сацыяльныя і кар'ерныя перспектывы адкрыліся перад моладдзю з будаўніцтвам аграпрадпрадукта «Кастрычніцкі» — Зарэчча. Яго фізікультурна-аздараўчы комплекс не горшы, чым у якімнебудзь вялікім райцэнтры. У вясковай моладзі ёсць умовы для заняткаў футболом, валеўбоўкам, цяжкай атлетыкай ці бодзібілдывам. Ёсць свой басейн, лазня.

Зразумела, цяперашнія жыхары шматкватэрныя дамоў — у нядаўнім мінулым вясцоўцы. Іх цяга да зямлі не знікла бясследна. Мясцовая ўлада ўлічыла гэту акалічнасць. Усім ахвотнікам былі выдзелены на ўскрайку пасёлка невялікія кавалкі зямлі па пяць «сотак» пад агароды, нават правялі туды ваду аграпрадукта. Бо ў іх было многае з таго, што цяпер толькі пачынае ператварацца ў абавязковы аtryбут сённяшніх аграпрадпрадуктаў: цэнтральнае ацяпленне (дзякуючы кацельні птушкафабрыкі), пры тагачасным дэфіцыце — магазін з шырокім выбарам прадуктаў харчавання і прамысловых тавараў, прысутнасць клуб, выдатнае транспартнае спалучэнне з райцэнтрам і Мінскам.

У мясцовых жыхароў ёсць выбар працоўных месцаў — побач з домам альбо ў Жодзіне, у Смалейскай ці ў Мінску. Але пераважна большасць, у тым ліку і моладзь, выбірае родныя месціны. Толькі на птушкафабрыцы працую паўтары тысячы чалавек, у асноўным

гаворыць Аляксандр Міхайлавіч.

Да бяспрэчных плюсаў работы Пліскага сельскага Савета і яго старшын Лашук адносіць пастаянны прамы кантакт мясцовай улады, з топ-менеджарамі размешчаных на тэрыторыі сельскага Савета прадпрыемстваў. Пры абмеркаванні праблем пасёлка па ініцыятыве Ляхоўскага на сесіях часта прысутнічаюць іх прадстаўнікі, раённыя службы. Сумесна зашкалаена размова толькі на карысць справе, у спрэчку хутчэй нараджаюцца новыя падыходы і прапановы, лічыць Ляхоўскі.

У тым, што Пліса — тэрыторыя разумнага гаспадарання, пераконваюцца амаль на кожным кроку. Першае, што заўважаеш, — добрая дарога. На думку вясцоўцаў, вельмі правільным было раэрашэнне сельвыканкама пацаць добраўпарадкаванне пасёлка менавіта з дарог. Да ўзвядзення аграпрадукта больш-менш прыстойнай дарогі былі толькі ў цэнтры. Сёння — амаль усюды за радкім выключэннем.

Пераважна большасць дарог мае асфальтавае пакрыццё. Ужо сёлета заасфальтавалі б'усе, але на дзвюх вуліцах пасёлка Кастрычніцкі не закончана газіфікацыя дамоў. А таму са згоды іх гаспадароў вырашылі не спяшацца з укладкай асфальту. Але ў наступным годзе гэта работа будзе выканана, гаворыць Аляксандр Ляхоўскі.

Перад выбарам на цяперашнюю пасаду Аляксандр Ляхоўскі працаваў начальнікам цэха камбикормовага заводу. Цяпер яму вельмі дапамагаюць сувязі з прадпрыемствамі. Аляксандр Ляхоўскі сувязі з гонарам называе кіраўнікоў птушкафабрыкі Ігара Брыла, камбикормовага заводу Пятра Чачанца, установы «Заходні» Пятра Хвайніц-

кага і іншых. Яны не толькі выдатна ведаюць праблемы мясцовай улады, але і па меры сваіх магчымасцяў садзейнічаюць іх вырашэнню. Дзеля справядлівасці Ляхоўскі адзначае немалы ўклад ва ўпрыгожванне пасёлка мясцовых прадпрыемальнікаў. Цяперашнія прыватныя крамы вабяць вока знешнім выглядам.

Цікавая дэталё — другасны рынак жыцця ў Плісе практычна адсутнічае. Кватэры і дамы тут так проста не прадаюцца. Рэдкі старшыня сельскага Савета можа пахваліцца тым, што на яго тэрыторыі няма (ці амаль няма) кінутых, неадагледжаных дамоў.

На тэрыторыі Аляксандра Ляхоўскага такія выпадкі адзінак. На свабодную хату адразу знаходзіцца некалькі ахвотнікаў.

Можна падацца, што ўзнятыя на нядаўнім рэспубліканскім семінары па развіцці малых гарадоў і пасёлкаў праблемы ў Плісе вырашаны. У параўнанні з тымі сельсаветамі, дзе дзесяцігоддзямі амаль нічога не рабілася, назнапаваліся праблемы, можа і так. Але, на погляд Аляксандра Ляхоўскага, выкананне пастаяльных на семінары задач — пытанне не аднаго дня. Бо размова ішла аб дасягненні якасна новага ўзроўню жыцця такіх вёс пасёлкаў.

Два самыя складаныя пытанні — работа і жыллё — у Плісе вырашаюць комплексна з удзелам «сваіх» прадпрыемстваў. Так, птушкафабрыка ўзводзіць нульвы цыкл новага 60-кватэрнага дома. Завяршаецца працэс удакладнення і падрыхтоўкі неабходнай дакументацыі яшчэ аднаго 60-кватэрнага кааператывага дома для маладых сем'яў. Вядома, цана квадратнага метра будзе даступнай для пліскіх забудоўшчыкаў. Акрамя гэтага, у 2008 годзе па лініі аграпрадукта распачнецца будаўніцтва 10 аднасямейных дамоў. Безумоўна, гэтыя «метры» поўнаасцю не знімуць жыллёвую праблему, але значна скарацяць чаргу бекватэрных.

Ляніц ЛАХМАНЕНКА.
Смалейскаму раёне.

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету «Звезда» з бясплатнымі ўкладкамі: «Чырвоная змена», «Месценое самоуправленне», «Краіна здароўя», «Жырандоль», «Купілі лепшай» «Насуперак чарнобылю»

(індэкс выдання)

Колькасць камплектаў

на 2008 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Каму _____ (прозвішча, ініцыялы)

Куды _____ (адрас)

(паштовы індэкс) _____ (горад, населены пункт)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА на газету «Звезда» з бясплатнымі ўкладкамі: «Чырвоная змена», «Месценое самоуправленне», «Краіна здароўя», «Жырандоль», «Купілі лепшай» «Насуперак чарнобылю»

(індэкс выдання)

Колькасць камплектаў

на 2008 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Каму _____ (прозвішча, ініцыялы)

Куды _____ (адрас)

(паштовы індэкс) _____ (горад, населены пункт)

Калі вы падпісаліся на газету «Звезда» на I квартал або I-е паўгоддзе 2008 года — запаўніце картку ўдзельніка, выразаючы і дасылаючы яе ў рэдакцыю на адрас: 220013 Мінск, вул. Б. Хмяльніцкая, 10А.

Падпісчык можа выйграць у якасці прыва падпіску на II квартал 2008 г., гадзінік, футбол, бейсболкі, печ ЗВЧ, тэлевізар «Віцязь» і суперпрыз — халадзільнік «Атлант». Карткі, наклееныя на паперу ці плёнку, або дасланыя пасля 3 студзеня 2008 года па паштоваму штэмпелю атрымання, да ўдзелу ў гульні не прымаюцца. Розыгрыш прызоў праводзіцца 8 студзеня 2008 г., вынікі публікуюцца ў газеце «Звезда» да 19 студзеня.

Атрымаць прыз можна ў рэдакцыі да 20 сакавіка 2008 г. пры прад'яўленні квітанцыі аб падпісцы на «Звяду» на I квартал або I-е паўгоддзе 2008 года і пашпарта. Дастаюць печкі ЗВЧ, тэлевізары і халадзільнікі ажыццяўляе рэдакцыя. Пасля 20 сакавіка выдача прызоў спыняецца і прэтэнзіі падпісчыкаў не прымаюцца.

Удачы ў гульні!

9 Картка ўдзельніка — падпісчыка «Звезд» на I квартал або I-е паўгоддзе 2008 года

Прозвішча, імя, імя па бацьку _____

Падпіска аформлена і аплачана ў _____ (аддзяленне сувязі)

_____ на I кв. або I-е паўг. 2008 года

Жатні адрас і тэлефон _____ (індэкс)

Удачы ў розыгрышы!

КАМАНДЗІРОўКА ПА ПІСЬМУ

АДНЫ МОГІЛКІ І ДЗВЕ ПРАўДЫ

У рэдакцыю газеты прыйшло пісьмо ад жыхароў г. Любань.

«... Да мінулага года тэрыторыю могілак у нас некаторы час даглядала Людміла Міхайлаўна Дзядзюля... Калі яна працавала, усюды быў парадак — кустоўнае трава, высечана кустоўе... Была паддзена вада, зроблены дарога, агароджа і г.д. З прыходам на кіруючы пасаду ў ЖКГ В. Несцера Людміла Міхайлаўна была звольнена.

Паглядзіце на тэрыторыю могілак сёння. Страшна зайці туды. Нагі няма куды паставіць нават у добрае надвор'е, а што рабіць у непадгоддзе?.. На могілках расце шмат аварыйных дрэў — яны вялічэй і разбіваюць помнікі, агароджы. Вароны, якіх велізарная колькасць, пакідаюць паўсюль нечэстыты — на магілах, помніках, агародках. На фатаздымкі родных і блізкіх сорамна глядзець... Грэх так ставіцца да тых, хто ляжыць у зямлі».

Намеснік старшыні Любанскага райвыканкама па будаўніцтве і камунальнай гаспадарцы Рыгор Ільшонка са зместам пісьма быў знаёмы яшчэ да майго прыезду — гэта не першы зварот «у інстанцыі» з нагоды добраўпарадкавання мясцовых могілак. — У 2000 годзе, калі я толькі прыйшоў працаваць на гэту месца, на могілках сапраўды гаспадарыла запустэчэнне, — гаворыць Рыгор Ільшонка. — Каб выкапаць магілу, апусціць труну, людзі наймалі каго заўгодна — а за такую работу браліся ў асноўным асацыяльныя асобы, алкаголікі. Вынасам памерлых і дастаўкай на могілкі займаліся прыватнікі... Ім плацілі любячы грошы, абы пахаваць чалавека як след. А тыя карысталіся чужым горама і «трымалі» цэны. Я паглядзеў на гэта і скажу: больш так быць не павіна. Рытуальныя паслугі неабходна ўключыць у аб'явы жытлёва-камунальнай гаспадаркі і аказаваць іх цывілізавана.

Адпаведная работа пачалася ў Любані з 2001 года. Камунальная служба набыла спецмашыну, якую абсталявалі адпаведнай атрабываткай, музыкой, калонкамі, дыфаном... Пры ЖКГ з'явіўся ўдзел рэгулярных паслуг, куды ўваходзіла брыгада з чатырох пастаянных рабочых і майстар. Яны не толькі спілювалі дрэвы і прыбіралі смецце на могілках, але і аказвалі (за невялікую аплату) неабходную падчас пахавання дапамогу... З цягам часу могілкі пашырылі, далучылішы да іх тэрыторыю, разлічаную больш чым на 1000 пахаванняў. Дарогу да могілак заасфальтавалі, правалі водаправод, зрабілі калонку.

Гэта работа вялася пастаянна за кошт сродкаў бюджэту і жыллёва-камунальнай гаспадаркі, а не пад «эгідай» Людмілы Міхайлаўны Дзядзюль, як паведамляецца ў пісьме, — гаворыць Рыгор Ільшонка. — Спадчыну яна працавала ў нас рабочай (прыбіралышчыцай тэрыторыі), а потым — майстрам участка рытуальных паслуг... Але ў 2006 г. Людміла Дзядзюля была звольнена ў

связі з заканчэннем тэрміну кантракта — кіраўніцтва ЖКГ выкарыстала тае права, бо мела ў адносінах да Людмілы Міхайлаўны пэўныя прэтэнзіі. Нягледзячы на гэта, ёй была прапанавана работа на іншым участку ЖКГ. Аднак Дзядзюля адмовілася.

Потым пачалася работа па скарачэнні штату РУП «Любанская ЖКГ». У выніку ўдзел рэгулярных паслуг страціў сваю самастойнасць — сёння ён далучаны да ўчастка добраўпарадкавання.

— Але гэта не нагода для «запусцення», — сцвярджае Рыгор Ільшонка. — Гэта ўнутранае рэфармаванне, якое будзе садзейнічаць аптымізацыі штату і ніякім чынам не паўплывае на якасць абслугоўвання могілак.

Рыгор Сямёнавіч катэгарычна не згодны з тым, што сёння могілкі знаходзяцца ў «жудасным стане». На яго думку, робіцца ўсё магчымае, каб навесці там парадак. Адзіная праблема, з якой пакуль што не ўдаецца справіцца цалкам, — наяўнасць вялікіх дрэў на тэрыторыі старых пахаванняў. Гэта было б паловай бяды, калі б да іх можна было пад'ехаць на трактары ці падагнаць кран. Але месцамі магілы і дрэвы «пераліцаны» так густа, што пра «пад'ехаць» не можа быць і размовы.

— Выгілоўванне ўсё ж пачалі, — расказвае намеснік дырэктара РУП «Любанская ЖКГ» Таццяна Паддубіцкая, калі мы разам з ёю і Рыгорам Ільшонкам вывучаем тэрыторыю могілак. — Практычна з пачатку восені ў нас працуе спецыялізаваная брыгада раённага аддзела Міністэрства па надзвычайных сітуацыях. Але складана і ім. Каб зрэзаць дрэва, не пашкодзішы помнікі або агароджы, яго прымацоўваюць вярхоўкамі да двух суседніх і спілююць па частках. Зразаюць кожную частку так, каб яна «завісала» на вярхоўках... Тут без пашкоджанняў агароджы не абыходзіцца — магілы ж побач. Але пярэдыці ці цалкам прадухіліць такія выпадкі немагчыма — вельмі спецыфічная работа.

З-за гэтай самай «спецыфікі» дамовіцца з райаддзелам МНС на выкананне дадзенага віду работ было няпроста. Ніхто не мог даць гарантыі, што некаторыя помнікі не будуць пашкоджаны... На сёння брыгада спілавала каля 50 дрэў, большасць з якіх дасягаюць да паўметра ў дыяметры. Засталася яшчэ прыкладна 200 — адразу іх зразумела, не высекчы. Але зрабіць гэта ЖКГ плануе за зямлі і пачатка вясны.

— Ва ўсякім разе, да Радаўніцы тут будзе наведзены поўны парадак, — тлумачыць Таццяна Паддубіцкая.

— Я жыву на маленькую пенсію, — гаворыць Марыя Уладзіміраўна. — І грошы на новы помнік сваёй дацэ ўжо не збяру. А на «латаны» помнік ніколі ў жыцці не пагаджуся. Так і напішыце — нікому з жывых спакою не будзе. Выватчы павіны быць пакараныя рублём, і я буду гэтага дабівацца. На момант маёй камандзіроўкі ў Любань рашэнне па гэтым пытанні прынята яшчэ не было.

— Хутчэй за ўсё, будзем ад імя ЖКГ звяртацца ў райвыканкам за афіцыйным паперай, — сказала Таццяна Паддубіцкая. — Аб тым, што ў выніку работы брыгады райаддзела МНС адбываецца пашкоджанне помнікаў. Хоць мой пункт гледжання такі — у дадзеным выпадку можна абіцься рамонтам. Рамонт (цэментаванне) можа зрабіць і мы, жыллёва-камунальная гаспадарка. Калі ў райвыканкаме прымуць рашэнне паставіць замест пашкоджанага новы помнік, няшкоджанага новы помнік, няшкоджанага новы помнік, няшкоджанага новы помнік.

Канчатковае рашэнне, пабядзілі мяне, будзе прынята ў самы бліжэйшы час...

Наталля КАРПЕНКА, Любанскі раён.

Начальнік Любанскага раённага аддзела МНС Сяргей ЛАПАНОВІЧ:
«Абысціся без пашкоджанняў на старых могілках было вельмі цяжка — праходы там вузкія, чалавек не развернецца, не тое што тэхніка. З аднаго боку, родныя памерлых патрабуюць: спілююць дрэвы хутчэй! А потым, ледзь што, пачынаюць скардзіцца і пагражаць... А мы працуем практычна ўручную. Спачатку прывязваем дрэва, якое трэба ліквідаваць, да «апорных» дрэў. Потым пачынаем пліваць. Але тут ніколі невядома, як будзе пачынацца «апоры». Часам некаторыя з іх не вытрымліваюць... Гэта вельмі складаная работа».

БЫВАЙ, БЯЗЛАДДЗЕ

РАЗБАГАЦЕЕМ — НЕШТА ЗМЕНИЦА

Ляпічы, цэнтр сельсавета ў Асіповіцкім раёне, доўгі час заставаліся буйным ваенным гарадком. З цягам часу яго стратэгічная значнасць згасла, але жылы пасёлак афіцэрскай сем'і застаўся і працягвае сваё жыццё. Яно, між тым, рознабаковае. Скажам, ветэранаў ваеннае ведамства пазбавіла адзінай кавярні. Хочаш не хочаш, а ўспамінаць пра баявыя паходы былым афіцэрам і ўзімку даводзіцца на адкрытым паветры.

Ды вайсковыя — людзі бывалыя. Тым больш што зімой не бачна таго, што бачна ўлетку. А ўлетку іх настрой псеўдэа мясцовым прыбярэжным краям: прыгажуня Свіслач, што цячэ ў дзясцятых метраў ад дамоў, ашчэрваецца амбразурнамі хлещучоў, сабачых будак, загонаў для жывёлы і самых розных шовішчав, якія можна аднесці да архітэктурнага стылю «самабуд».

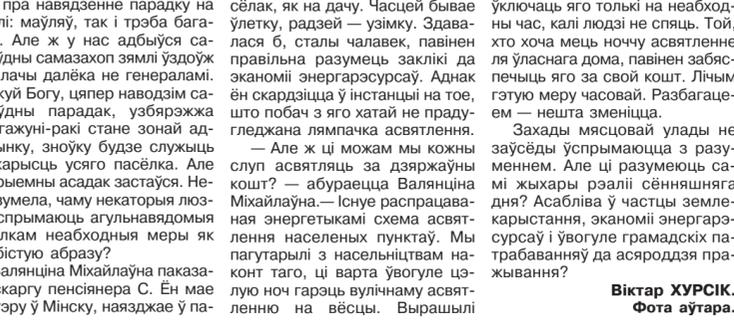
Доўгажыцькі ўспамінаюць, як некалі рашэнне аб «санцыі» прыбярэжнай паласы прымаў камандуючы Чырвонасцяжнай Беларускай аркаў. Пабыўаўшы ў гарадку і ўбачыўшы самабуд, ён загадаў знесці яго з дапамогай бульдо-

зёра. Што, дарэчы, было неадкладна выканана... Зараз жа, каб навесці парадак, прыйшлося не толькі прыцягваць раённыя сілы і сродкі, але і траціць апошнія нервы. Надта ўжо даставалі некаторыя скаргнікі і старшыню сельсавета Савета Валянціну Пашоўскую, і раённыя ўлады.

— Я проста здзіўляўся, наколькі свеаесабліва зразумелі некаторыя заклікі пра навядзенне парадку на зямлі: маўляў, так і трэба багатым. Але ж у нас адбыўся сапраўды самазахоп зямлі ўздоўж Свіслачы даўдэка не генераламі. Дзякуй Богу, цяпер наводзім сапраўдны парадак, узбярэжжа прыгажуні-ракі становіць зонай адпачынку, зноўку будзе служыць на карысць усюга пасёлка. Але непрыемны асідак застаўся. Не зразумела, чаму некаторыя людзі ўспрымаюць агульнявядомыя і цалкам неабходныя меры як асабістую абразу?

Валянціна Міхайлаўна паказала скаргу пенсіянера С. Ён мае кватэру ў Мінску, няздае ў па-

Непрывабнае «адзенне» Свіслачы ля ваеннага гарадка ў Ляпічах.

Ужо цяпер дзіцячыя садкі наведваюць звыш 12 тысяч дзяцей. А ў бацькоў-наваасёлу ўзнікаюць заканамерныя пытанні: наколькі актыўна будуюцца дашкольныя ўстановы? Ці варта займаць чаргу, каб аддаць дзіця ў той садок, які хочацца бацькам?

Паводле слоў спецыяліста аддзела дашкольнай і агульнай сярэдняй адукацыі адміністрацыі Фрунзенскага раёна г. Мінска Тамара АЛЯШКЕВІЧ, праблем з размеркаваннем дзіцяці ў садок не існуе. Іншая справа, што бацькі, як правіла, хочучы, каб садок размяшчаўся ў непасрэднай блізкасці ад дома.

— Возьмем для прыкладу мікрараён Сухарава, дзе ў нас функцыюне 9 дашкольных устаноў, — тлумачыць Тамара Міхайлаўна. — У апошні час, праўда, мікрараён «прырос» некалькімі дамамі, куды пераехалі ў тым ліку шматдзетныя сем'і. Безумоўна, колькасць дзяцей вырасла. Новы садок будзе адкрыты тут ужо ў снежня-студзеня. Але пакуль і той колькасці, якая існуе, цалкам дастаткова. Проста бацькі не хочучы надаць разглядзана такі варыянт, пры якім дзевяціцца падводзіць дзіця праз адзін-два дамы ці ехаць адзін прыпынак.

Напрыклад, садок № 76 з'яўляецца членам міжнароднай асацыяцыі «Step by step», яго педагогі маюць міжнародныя сертыфікаты, але ж, як ні дзіўна, не ідуць сюды бацькі. А ўсё з-за таго, што трэба прайсці ці пад'ехаць адзін прыпынак, таму што новыя дамы будуюцца крыху далей ад сада. Паколькі групы новага сада № 9 ужо сфарміраваныя, то ўсе, каму там не хапіла месца, могуць накіравацца праз дарогу, дзе знаходзіцца два садкі — № 99 і № 332. Дарчы, садок № 332 — пераможца конкурсу «Формула сада», лепшы ў краіне па арганізацыі вучэбна-выхаваўчага працэсу і п.э. азелененні. Тут растуць 350 відаў раслін, а функцыяне ўстаноўна ўсяго пяць гадоў.

На жаль, мы не можам кожнаму даць магчымае вадзіць дзіця ў садок літаральна каля дома. Пры тым, што часам ідзем нават на невялікую перапоўненасць у групы...

Цяпер у раённых адміністрацыях вядзецца камп'ютарны ўлік сем'яў, якія маюць патрэбу ў дзіцячым садку. Пакінуць адпаведную інфармацыю ў банку даных можна нават ад моманту нараджэння дзіцяці. Прычым не абавязкова для гэтага звяртацца ў адміністрацыю, звесткі прыме і загадчыца любяга раённага сада. Яна, напрыклад, пазначыць, у

які час бацькі плануюць наведваць дашкольную ўстанову або куды яны хацелі б перавесці дзіця. Для падобнай працэдур у садах нават адведзены асаблівы час: па серадах пасля 19.00 і пятніцах з 8.00 да 13.00.

Наогул адвесці дзіця ў садок першы раз можна хоць сёння, але варта мець на ўвазе, што звычайна групы фарміруюцца на працяг летніх месяцаў.

— Сёлетня, калі назіраецца ўздым нараджальнасці, мы ўжо не закрываем дашкольныя ўстановы, — кажа Тамара Міхайлаўна. — У мінулыя гады така практыка была. Існавалі і скарачаныя групы, на свабодных плошчах адкрываліся студыі выяўленчага мастацтва, першыя класы. За апошнія ж два гады мы вывелі 20 першых класаў з дашкольных устаноў у школы і закрылі 6 студый, каб выкарыстоўваць памяшканні паводле прызначэння...

У наступным годзе Фрунзенскі раён разжывецца трыма новымі дашкольнымі ўстановамі — у Сухарава-5, Чырвонай Горцы і Масюкоўшчыне. Тэрмін іх адчыніць — 2008—2009 гады. «Вырастуць» яны

зямельны ўчастак заўсёды быў дагледжаным. А тую ж агароджу пенсіянерцы адрамантаваць? Трэба было шукаць прыватніка... Добра, што старшыня Лепельскага райвыканкама Пётр Шышчын асабіста падтрымаў нашу ініцыятыву. І гэта прыклад таго, які кіраўнік раённай «вертыкалі» можа дапамагчы вырашыць праблемы насельніцтва без указкі зверху.

Заявак заўсёды было шмат. Тое ж жыві. Мы былі шыра ўдзячны кіраўніку СВК «Ладасна» Івану Паўлюку за тое, што перадаў нам Стары камбайн. Умельцы літаральна далі яму другое жыццё. Салярку купілі самі. І пачалі свеаесова — а не ў кастрычніку, як раней — дапамагаць людзям. Збожжа ж чакаць не можа. Потым сабралі другі, трэці камбайн. Ім пад 20 гадоў, а яны ж працуюць.

— А дзе ж у сяляцкіх для хлебаборбы час знайсці камбайнераў? — Запрасілі на часовую работу тых, хто ўжо не працуе ў СВК. Зараз у «Каменьграсрэсвіс» ёсць плуг, касілка, бульбаканалка, бульбасаджалка, акучнік, культыватар, прычэп і нават мотагіла «Штыль». Бульдзёр DT-75 літаральна з адной рамы сабралі! Мы нават дапамагам СВК «Ладасна» і «Чарэйшчына» апрацоўваць па-

сёўныя плошчы і збіраць ураджай. У СВК і моркву просяць дапамагчы выкапаць, ды і не толькі. Займаецца прадпрыемства таксама зносам старых дамоў: толькі восенню 3 мільёны на гэтым заробілі. І дрэвамі старымі таксама займаемся. А воль прыватнікі з Віцебска за спілюванне толькі аднаго дрэва запрасяў з людзей 70 тысяч рублёў. Безумоўна, мы і без яго справімся. Таму і на могілках больш парадку. Хоць, калі шычыра, добраўпарадкаванне — справа нерэнтабельная.

Пра закуп малака, якім таксама займаецца прадпрыемства пры сельвыканкаме, размова асобная. Колькасць прыватных кароў змяншаецца штогод: у 2003-м — 375, у 2004-м — 363, у 2005-м — 340 (усе даныя на пачатку гадоў). Пры гэтым у названыя гады ў перыяд са студзеня па жнівень было закуплена адпаведна 421, 576 і 723 тоны малака.

— Лепельскае малочна-кансервавае прадпрыемства мала плаціць за тону, — гаворыць Мікалай Мікалаевіч. — Ведаю, што іншыя прадпрыемствы плаціць больш. Ды і толькі нядаўна паднялі закупную цэну за літр — цяпер гэта 620 рублёў. Мала. Чалавек працее тое ж малако купіць у краме. Болей за тое, каб у банку грошы за малако зрабіць наўмысмі, трэба 3 працэнты залпаціць.

А ЧАМУ Б НЕ ДАЦЬ ІЛЬГОТЫ?
Дырэктар «Каменьграсрэсвісу» Марат ЧУВІЛІН — чалавек, як кажуць, з залатымі рукамі, адказны кіраўнік, дэпутат. Раней працаваў механізатарам.

— Добра, што зацкаваліся на-

ДЗІЦЯЧЫ САДОК: БЛІЖЭЙ, ЯШЧЭ БЛІЖЭЙ

ЯК РАЁННАЯ СТАЛІЧНАЯ ўЛАДА ВІРАШАЕ ПРАБЛЕМУ НОВЫХ МІКРАРАЁНАў — НЕДАХОП МЕСЦАў У ДЗІЦЯЧЫХ САДКАХ?

не без ініцыятывы райаддзела дашкольнай і агульнай сярэдняй адукацыі. Паколькі як толькі ўводзяцца ў эксплуатацыю новыя жылныя дамы, раённая ўпраўленне капітальнага будаўніцтва атрымлівае заплыт аб неабходнасці планавання дашкольнай устаноў.

— Згодна з Законам аб адукацыі, дзеці могуць ісці ў першы клас у 6 або 7 гадоў — як пажадаюць бацькі. Многія бацькі трымаюцца 7-гадовага ўросту. А ў нас з-за гэтага атрымліваецца перапаўненне груп, якія ў выніку адначасова наведваюць 6-годкі і 7-годкі, — гаворыць Тамара Міхайлаўна.

На тэрыторыі Фрунзенскага раёна функцыюне 65 дашкольных устаноў, з якіх 59 фінансуюцца з бюджэту і 8 маюць ведамасную прыналежнасць. Дзве ўстановы знаходзяцца на капітальнаму будаўніцтве на працяг летніх месяцаў.

— Сёлетня, калі назіраецца ўздым нараджальнасці, мы ўжо не закрываем дашкольныя ўстановы, — кажа Тамара Міхайлаўна. — У мінулыя гады така практыка была. Існавалі і скарачаныя групы, на свабодных плошчах адкрываліся студыі выяўленчага мастацтва, першыя класы. За апошнія ж два гады мы вывелі 20 першых класаў з дашкольных устаноў у школы і закрылі 6 студый, каб выкарыстоўваць памяшканні паводле прызначэння...

У наступным годзе Фрунзенскі раён разжывецца трыма новымі дашкольнымі ўстановамі — у Сухарава-5, Чырвонай Горцы і Масюкоўшчыне. Тэрмін іх адчыніць — 2008—2009 гады. «Вырастуць» яны

які час бацькі плануюць наведваць дашкольную ўстанову або куды яны хацелі б перавесці дзіця. Для падобнай працэдур у садах нават адведзены асаблівы час: па серадах пасля 19.00 і пятніцах з 8.00 да 13.00.

Наогул адвесці дзіця ў садок першы раз можна хоць сёння, але варта мець на ўвазе, што звычайна групы фарміруюцца на працяг летніх месяцаў.

— Сёлетня, калі назіраецца ўздым нараджальнасці, мы ўжо не закрываем дашкольныя ўстановы, — кажа Тамара Міхайлаўна. — У мінулыя гады така практыка была. Існавалі і скарачаныя групы, на свабодных плошчах адкрываліся студыі выяўленчага мастацтва, першыя класы. За апошнія ж два гады мы вывелі 20 першых класаў з дашкольных устаноў у школы і закрылі 6 студый, каб выкарыстоўваць памяшканні паводле прызначэння...

У наступным годзе Фрунзенскі раён разжывецца трыма новымі дашкольнымі ўстановамі — у Сухарава-5, Чырвонай Горцы і Масюкоўшчыне. Тэрмін іх адчыніць — 2008—2009 гады. «Вырастуць» яны

які час бацькі плануюць наведваць дашкольную ўстанову або куды яны хацелі б перавесці дзіця. Для падобнай працэдур у садах нават адведзены асаблівы час: па серадах пасля 19.00 і пятніцах з 8.00 да 13.00.

Наогул адвесці дзіця ў садок першы раз можна хоць сёння, але варта мець на ўвазе, што звычайна групы фарміруюцца на працяг летніх месяцаў.

— Сёлетня, калі назіраецца ўздым нараджальнасці, мы ўжо не закрываем дашкольныя ўстановы, — кажа Тамара Міхайлаўна. — У мінулыя гады така практыка была. Існавалі і скарачаныя групы, на свабодных плошчах адкрываліся студыі выяўленчага мастацтва, першыя класы. За апошнія ж два гады мы вывелі 20 першых класаў з дашкольных устаноў у школы і закрылі 6 студый, каб выкарыстоўваць памяшканні паводле прызначэння...

У наступным годзе Фрунзенскі раён разжывецца трыма новымі дашкольнымі ўстановамі — у Сухарава-5, Чырвонай Горцы і Масюкоўшчыне. Тэрмін іх адчыніць — 2008—2009 гады. «Вырастуць» яны

які час бацькі плануюць наведваць дашкольную ўстанову або куды яны хацелі б перавесці дзіця. Для падобнай працэдур у садах нават адведзены асаблівы час: па серадах пасля 19.00 і пятніцах з 8.00 да 13.00.

Наогул адвесці дзіця ў садок першы раз можна хоць сёння, але варта мець на ўвазе, што звычайна групы фарміруюцца на працяг летніх месяцаў.

— Сёлетня, калі назіраецца ўздым нараджальнасці, мы ўжо не закрываем дашкольныя ўстановы, — кажа Тамара Міхайлаўна. — У мінулыя гады така практыка была. Існавалі і скарачаныя групы, на свабодных плошчах адкрываліся студыі выяўленчага мастацтва, першыя класы. За апошнія ж два гады мы вывелі 20 першых класаў з дашкольных устаноў у школы і закрылі 6 студый, каб выкарыстоўваць памяшканні паводле прызначэння...

У наступным годзе Фрунзенскі раён разжывецца трыма новымі дашкольнымі ўстановамі — у Сухарава-5, Чырвонай Горцы і Масюкоўшчыне. Тэрмін іх адчыніць — 2008—2009 гады. «Вырастуць» яны

які час бацькі плануюць наведваць дашкольную ўстанову або куды яны хацелі б перавесці дзіця. Для падобнай працэдур у садах нават адведзены асаблівы час: па серадах пасля 19.00 і пятніцах з 8.00 да 13.00.

Наогул адвесці дзіця ў садок першы раз можна хоць сёння, але варта мець на ўвазе, што звычайна групы фарміруюцца на працяг летніх месяцаў.

— Сёлетня, калі назіраецца ўздым нараджальнасці, мы ўжо не закрываем дашкольныя ўстановы, — кажа Тамара Міхайлаўна. — У мінулыя гады така практыка была. Існавалі і скарачаныя групы, на свабодных плошчах адкрываліся студыі выяўленчага мастацтва, першыя класы. За апошнія ж два гады мы вывелі 20 першых класаў з дашкольных устаноў у школы і закрылі 6 студый, каб выкарыстоўваць памяшканні паводле прызначэння...

У наступным годзе Фрунзенскі раён разжывецца трыма новымі дашкольнымі ўстановамі — у Сухарава-5, Чырвонай Горцы і Масюкоўшчыне. Тэрмін іх адчыніць — 2008—2009 гады. «Вырастуць» яны

ПАДКАЗКА БАЦЬКАМ

— У нашым садку групы не перапоўненыя, паколькі раён ужо не новы, — расказвае загадчыца дзіцячага сада № 323 Таіса АМЕЛЬЯНОВІЧ. — Мы з задавальненнем прымуем любое дзіця. Праўда, я раіла б бацькам спачатку прывучыць маленькага чалавечка развітацца з любімымі, добра знаёмымі яму людзьмі. Не пакідаць дзіця ў садку адразу на цэлы дзень. Па першым часе дастаткова 2—3 гады, прычым у той час, каб дзеці харчуюцца два гульняе, а не спяць. Адаптацыя адбываецца звычайна на працягу месяца. У 2—3 гады гэта, дарчы, не проста, але адназначна неабходна (паколькі ў любым выпадку дзіця пойдзе ў школу) прыстасавання да кантактаў у калектыве.

ЦІ МОЖА БЫЦЬ РЭНТАБЕЛЬНЫМ «САЦЫЯЛЬНЫ» БІЗНЭС

сцяі ў месца, а памножыць на 12? Страты за 10 месяцаў у нас склалі 4,5 мільёна рублёў. І ніякіх падатковых ільгот. Сярэдняя зарплата супрацоўнікаў за 9 месяцаў — 220 тысяч рублёў. Людзі працуюць фактычна на энтузіязме. Вялікі дзякуй за стараннасць Сяргею Пятрычэ. Але мы не камэрсанты, што толькі дзеля вялікіх заробкаў працуюць. Наша прадпрыемства і былі створана, каб палепшыць быт вясцоўцаў. Мы нікому і ніколі не адмаўляем, і нават жыхары іншых сельсаветаў па заяўках атрымліваюць усё нашы паслугі па даступных цэнах, — гаворыць Марат Міхайлавіч. — Восць, напрыклад, прычэп дрoў мы можам прышпэць з Лепеля тысяч за 90, а гарпалава за тое ж самае з апросім пад 160 тысяч рублёў. За дастаўку дрoў дрoў прoсім 3 тысяч рублёў за кожны кіламетр. Інваліды і ўдзельнікі вайны атрымліваюць дрoвы бясплатна.

Мне паказалі паперу з расцэнкамі прадпрыемства. Узровень 1 га зямлі каштуе 130 тысяч рублёў, культывацыя — 110... — І печку адрамантуем, і дах паправім, і агароджы бабугчыцы за сімвалічную плату пафарбуем. Сёння ўжо прыватнікі вымушаны падстройвацца пад нашы расцэнкі, — расказвае дырэктар. — Калі б мы, як сельгаспрадпрыемства перад уборкай, атрымлівалі паліва фактычна задарма, зусім у іншых умовах працавалі б. А так, за літр саляркі плацім, як усе, — 1610 рублёў. Восць патрэбны нам новы трактар. Па лізіну купіць — не пацугнем. Нават за памяшканне — усёго адзін пакой, што арандуюць у сельвыканкама, — плацім 54 ты-

сяці ў месца, а памножыць на 12? Страты за 10 месяцаў у нас склалі 4,5 мільёна рублёў. І ніякіх падатковых ільгот. Сярэдняя зарплата супрацоўнікаў за 9 месяцаў — 220 тысяч рублёў. Людзі працуюць фактычна на энтузіязме. Вялікі дзякуй за стараннасць Сяргею Пятрычэ. Але мы не камэрсанты, што толькі дзеля вялікіх заробкаў працуюць. Наша прадпрыемства і былі створана, каб палепшыць быт вясцоўцаў. Мы нікому і ніколі не адмаўляем, і нават жыхары іншых сельсаветаў па заяўках атрымліваюць усё нашы паслугі па даступных цэнах, — гаворыць Марат Міхайлавіч. — Восць, напрыклад, прычэп дрoў мы можам прышпэць з Лепеля тысяч за 90, а гарпалава за тое ж самае з апросім пад 160 тысяч рублёў. За дастаўку дрoў дрoў прoсім 3 тысяч рублёў за кожны кіламетр. Інваліды і ўдзельнікі вайны атрымліваюць дрoвы бясплатна.

Мне паказалі паперу з расцэнкамі прадпрыемства. Узровень 1 га зямлі каштуе 130 тысяч рублёў, культывацыя — 110... — І печку адрамантуем, і дах паправім

ТВАЕ ПРАВА

Інфармацыя. Парады. Дапамога

№ 3

«Гарачы» тэлефон «Звязды» 287 17 41

Ці ёсць ільгота па бясплатным праездзе?

«Мы пражываем у Мінскім раёне, у Калодзішчах. А дзіця наша вучыцца ў сталічнай гімназіі, куды штодня мусяць дабірацца на электрычцы, зрэшты, як і яратца назад. Ці мае права школьнік, які пражывае ў сельскай мясцовасці, на бясплатны праезд ад месца жыхарства да месца навучання і назад?». З такім пытаннем у рэдакцыю патэлефанавалі бацькі гімназіста.

У Міністэрстве транспарту і камунікацый нам парайлі пераадрасаваць гэта пытанне Беларускай чыгны. Сапраўды, патлумачылі ўжо там, згодна з п. 7 артыкула 15 «Ільготы па праездзе на пасажырскім транспарце агульнага карыстання рэгу-

лярных міжгародніх зносінаў» Закона Рэспублікі Беларусь «Аб дзяржаўных сацыяльных ільготах, правах і гарантыях для асобных катэгорый грамадзян», права на бясплатны праезд ад месца жыхарства да месца навучання і назад у дзяцей, якія пражываюць у сельскай мясцовасці і вучацца ва ўстановах, што забяспечваюць атрыманне агульнай базавай і агульнай сярэдняй адукацыі, ёсць. Але гаворка тут ідзе толькі пра ўнутраныя лініі аўтамабільнага пасажырскага транспарту агульнага карыстання. Электрычкі ў вышэйпамянёным кантэксце не згадваюцца, адпаведна, патлумачылі нам спецыялісты, ільготы ў дзяцей няма.

Сяргей РАСОЛЬКА.

Фота Аляксандра ПЛЕШЧУКА.

ЛЕПШЫ КАНТРАЛЁР — КЛІЕНТ ЦЫРУЛЬНІ

Я вымушана карыстацца паслугамі зусім недарагой цырульні. Пасля выхдаду на пенсію выдзелілі грошы на наведанне салонаў, на жаль, ужо праблематычна. Прывітаюся, што нярэдка ў мяне ўнікаюць сумненні ў тым, што работнікі цырульні клопаюцца аб захаванні санітарна-гігіенічных нормаў. У сувязі з гэтым, хацелася б даведацца, хто кантралюе парадак у цырульнях і ці ёсць у іх кліентаў гарантыя, што яны не падцяпаць у цырульні нейкую «заразу».

А.М. ЛЕАНОВІЧ, г. Гродна.

Цырульні і сапраўды адносяцца да эпідэмічна небяспечных аб'ектаў, дзе можна заразіцца і грыбком, і нават вірусным гепатытам. Таму дзейнасць гэтых устаноў кантралююць санітарна-эпідэміялагічныя службы. Усе цырульні павінны забяспечваць неабходнай колькасцю бялізны, інструментаў, мыльных і дэзінфіцыруючых сродкаў. Але ўсё ж такі найлепшы кантралёр — гэта сам кліент, паколькі да кожнага майстра санітарнага ўрача не паставіш. Пра карыстанні паслугамі цырульні трэба абавязкова звяртаць увагу на наступныя моманты: на знешні выгляд майстра (яго спецадзёнка павінна быць чыстай), ці памыў ён рукі перад вашым абслугоўваннем, ці ўтрымлівае цырульнік сваё працоўнае месца ў чысціні, ці прыбірае сваёчасова стрыжаных валасы, ці выкарыстоўваецца пры абслугоўванні кожнага кліента чыстая бялізна.

Абавязкова трэба прасачыць, ці ўзяў майстар новы камплект інструменту для вашага абслугоўвання (на кожным рабочым месцы павінна быць не менш як тры комплекты інструментаў) і ці паклаў ён гэты інструмент у ёмістасць з дэзінфіцыруючым сродкам. Усе парфумерныя-касметычныя сродкі, што выкарыстоўваюцца ў цырульні, павінны быць дакументаваны, якія пацвярджаюць іх якасць і бяспечнасць. І вы маеце права запатрабаваць іх для азнамлення.

Любыя свае заўвагі і прэтэнзіі наведвальнікі могуць пакінуць у «Кнізе заўваг і пранояў», якая захоўваецца ў адміністрацыі, і на якую пры чарговай праверцы абавязкова звернуць увагу спецыялісты санітарна-эпідэміялагічнай службы.

Надзея НІКАЛАЕВА.

У Мінску адкрылася сацыяльная цырульня (вул. Чарвякова, 8). Гэты праект быў рэалізаваны сумесна з грамадскай арганізацыяй «Міжрэкардыя» і італьянскага горада Фларэнцыя. Неабходнасць для работ абсталявання і матэрыялы прадстаўлены італьянскім бокам. Праектам прадугледжваецца правядзенне майстар-класаў з удзелам італьянскіх спецыялістаў цырульніцкага майстэрства. Цэны на паслугі ў сацыяльнай цырульні значна ніжэйшыя, чым у іншых сталічных салонах. Напрыклад, мужчынская надзільная стрыжка каштуе каля 7-7,5 т., а прадстаўнікам ільготных катэгорый прадстаўляецца здымка ў памеры 40—50 працэнтаў.

ЗВАЛЬНЕННЕ ЗА ЧАРКУ — ЯШЧЭ НЕ КЛЯЙМО

Няма вялікага скарэту: пасля лютых непрыемнасці на рабоце ці не ў кожнага з нас перш-наперш узнікае жаданне звольніцца. Прычым статыстыка сведчыць, што літаральна кожны год у пошук лепшых заробкаў і ўмоў на самай справе змяняюць наймальніку тысячы людзей грамадзян Беларусі. Праўда, адначасова ўсё ж нельга не заўважыць, што звычайна на радыкальныя крокі наважваюцца жыхары багатых на вакансіі сталіцы і абласных цэнтраў. А вось у рэгіёнах малюнак адваротны. Тут абсалютная большасць выбірае іншы варыянт — застацца на сваім звыклым месцы і паспрабаваць адстаць сваё ітарэсы. А пераказанца ў гэтым даялося яшчэ раз днімі ў Лідскім раёне — падчас чарговай «вясняной прымёнай» спецыялістаў Дэпартамента дзяржаўнай інспекцыі працы Міністэрства працы і сацыяльнай абароны.

«ЛІШНЯЯ» СПРАВЫ СА ЗГОДЫ

Жаданне эканоміішчы можна зразумець зусім лёгка. Але пры ўмове, што яго цалкам стасуецца з законам. Вось канкрэтны прыклад. Вартаўнік падпрямства працягнуў стая адначасова апаляшчыкам двух чаленцаў і нават вызначаючы 30-працэнтую надбавку да акладу. Адно бядо: нікога падобнага ў працоўным дагаворы няма, як, зразумела, няма ў вартаўніка і спецыяльнай падрыхтоўкі. І ўсё ж, пагаджацца або не?

— У дадзеным выпадку мае месца не пашырэнне зоны абслугоўвання, а сумяшчэнне прафесій, паколькі выконваць абавязкі апаляшчыка работнік прапануецца ў свой асноўны працоўны час, прынамсі, асобны ўлік адрацаванага часу ў якасці апаляшчыка наймальнікам не рабіўся, — тлумачыць намеснік дырэктара Дэпартамента дзяржінспекцыі працы Ірына Шыляева. — Тым часам сумяшчэнне прафесій, згодна з артыкулам 32 Працоўнага кодэкса, з'яўляецца змяненнем істотных умоў працы, якое можа адбывацца толькі з пільмовавым папярэджаннем не пазней чым за месяц. Прычым тут патрабавання згода. Аднак калі работнік не дае, то праз месяц магчыма звальненне на падставе артыкула 35 Працоўнага кодэкса з выплаты двухтыднёвай выхадной дапамогі.

Між тым, практыка паказвае, што захаванне працоўнага месца атрымліваецца далёка не заўсёды. І часта звальненні робіцца без выплаты выхадной дапамогі — пасля заканчэння тэрміну кантракту. Прычым без якіх-небудзь тлумачэнняў, і ў тым ліку работнікам, якія аддалі арганізацыі па 15—20 гадоў. — Як работнік, так і наймальнік валодаюць поўным правам спыняць працоўныя адносіны ў сувязі з заканчэннем тэрміну кантракту без якіх-небудзь тлумачэнняў, —

Пытальнік КОЛЬКІ КАШТУЕ РЭГІСТРАЦЫЯ ДЛЯ ІНШАЗЕМЦАУ?

Адрозу хачу вам усім падзякаваць за прыз, які я выйграла і з гонарам нашу на руцэ. Гэта гадзіннік, для мяне самае гадоўнае, што з лагатыпам «Звязда». Газету вылісвае больш за 20 гадоў і дагэтуль люблю яе і паважаю. Адночы падзялілася з вамі сваім меркаваннем пра нашу «Звязду», атрымала ад вас адказ, чаму была вельмі ўзрадавана. А цяпер зноў хачу падзяліцца, расказаць сваю гісторыю, якая адбылася нядаўна і быццам бы некай не дае мне спакою дагэтуль.

1 снежня ў суботу вечарам прыехала да нас мая родная сястра з сынам з Украіны, з Харкаўскай вобласці. Шмат гадоў ужо не бачылася ні з намі, ні з бацькамі, якія жывуць у вёсцы за 18 кіламетраў ад Ганцавічаў. Бацькі ўжо старэйшыя: маці 74 гады, бацьку — 82. І вось перш чым ехаць да бацькоў, сястра мне і гаворыць, маўляў, ім трэба тут у нас зарэгістравацца на працяг трох дзён. Мы іх зарэгістравалі на чацвёрты, бо 1 і 2 снежня былі выхаднымі, 3 снежня — выхадны ў пашпартным стале. 4 снежня ў аўтаркам нам усё зрабілі: і запіс, і штамп з 4 па 6 снежня, бо яны ўжо ўзялі білеты на 6-е чысло. І мне за ўсё гэта даялося заплаціць 35 тысяч рублёў плюс адну тысячу за ксеркаванне іх пашпартаў. Скажу шчыра, я была ў шоку. За што? Чаму так дорага? У мяне зарплата за месяц — 250—260 тысяч рублёў, бо я працую на 0,75 стаўкі, а астатнія 0,25 стаўкі скарацілі яшчэ ў 2002 годзе. Для мяне гэтыя 36 тысяч — вялікія грошы. У бацькоў пенсія мінімальна. Нам не проста было сарабраць нашым гасціям на білеты 150 тысяч на зваротную дарогу... Я разумею, калі патрэбна рэгістрацыя, значыць, патрэбна. Плаціць за ўсё таксама трэба, але не столькі ж... Мая паважаная «Звязда», падкажыце, калі ласка, можа, я што не так разумею? А можа ў гэтым законе ёсць іншыя пункты, якія больш падыходзяць пад нашу сітуацыю? Загадаў ўдзячна яна. Буду чакаць адказа.

Надзея Мікалаеўна ДРОЗД, г. Ганцавічы.

Кабы даць падрабязны адказ на пытанні нашай паважанай чытачкі, мы муслім звярнуцца ў групу па грамадзянстве і міграцыі Ганцавіцкага раённага аддзела ўнутраных спраў. Вось што паведаміла інспектар Святлана Ліфінская. — Існуе пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 20 студзеня 2006 года № 73 якая рэгулюе парадак рэгістрацыі, гэта, па сутнасці, правілы знаходжання замежных грамадзян у нашай краіне, — сказала Святлана Васільеўна.

Рэгістрацыя замежнага грамадзяніна павінна адбывацца або ў органах унутраных спраў па месцы знаходжання, пражывання яго, або ў гасцінцы. Для гэтага падаецца заява па форме, зацверджанай Міністэрствам унутраных спраў, або хаданіцтва прымячальна арганізацыі (калі гаворка вядзецца пра ўладкаванне замежных грамадзян на працу; нашага выпадку гэта не датычыцца); пашпарт і ксеркапія яго старонка; міграцыйная карта, якая выдаецца пры перасячэнні мяжы; страхавы поліс медыцынскага страхавання; квітанцыя аб аплаце дзяржаўнай пошліны ў памеры адной базавай велічыні (якая з 1 снежня складае 35 тысяч рублёў). Акрамя таго, у замежнага грамадзяніна могуць патрабаваць прад'явіць грашовыя сродкі ў пэўным памеры, неабходныя для яго пражывання, або хаданіцтва ад прымячальна боку (напрыклад, ад родных, сявакоў), што ўсім неабходным яны яго забяспечваюць. Паводле далейшых слоў Святланы Ліфінскай, ніякіх ільготаў ні для якіх катэгорый грамадзян па плаце дзяржаўнай пошліны няма. А што было б, каб госці нашай чытачкі не сталі б рэгістравацца? Справа ў тым, што пры зваротным перасячэнні мяжы зноў трэба прад'явіць міграцыйную картку. Адсутнасць аднак, штампа рэзідэнцыі такім чынам непазбежна была б выяўлена. А, згодна з арт. 23.55 ч. 1 вышэйпамянёнага дакумента, у гэтым выпадку на грамадзяніна можа быць складзены адміністрацыйны пратакол. Памер штрафу можа дасягаць 20 базавых велічыняў. Больш за тое, можа нават паўстаць пытанне аб дэпартацыі тэрмінам ад 1 да 10 гадоў.

ШАНЦЫ ЁСЦЬ ЗАЎСЁДЫ

Выпіў на рабоце — звольнілі. На жаль, гэту сітуацыю таксама можна лічыць тыповай, штогод у краіне «па артыкулу» губляюць свае месцы тысячы чалавек. І тым не менш: ці ёсць увогуле шанцы ўладкавацца з непрыемным запісам у працоўнай кніжцы ў якой-небудзь іншай арганізацыі?

— Калі адбылося звальненне за парушэнне працоўнай дысцыпліны з правядзеннем медыцынскага абследавання, расшэне наймальнікам можна абскардзіць, — заўважае Ірына Шыляева. — Аднак пытанні аднаўлення і змены запісу ў працоўнай кніжцы даявядзюцца аспрэчваючы ў судзе. Зрэшты, калі спрачацца проста няма сэнсу, варта памятаць: падстава для звальнення не з'яўляецца пераходзімай для працаўладкавання ў іншым месцы. Прычым, у выпадку звароту, дапамагчы ў пошукі такога месца павінны зноў-такі ў службе занятасці, і пры жаданні там жа можна папрадзіць накіраванне на прафесійнае перанавучанне.

АДКЛАД НЕ ПОЙДЗЕ У ЛАД

За некалькі гадоў запар у работніка назапасіліся нывыкарыстаныя водпускі. Зарэканваецца снежань, але ні даваць сёлёты адпачынак, ні вяртаць «ранейшыя даўгі» наймальнікам па-ранейшаму не збіраецца. Што можна параіць у такіх варунках?

— Увогуле працоўны водпуск павінен прадстаўляцца штогод згодна з зацверджаным графікам, — падкрэслівае Ірына Шыляева. — Калі ж у гэтым няма перашкоды, то работніку ў абавязковым парадку трэба адгуляць як мінімум 7 календарных дзён. А астатняя частка, па ўзаемнай згодзе з наймальнікам, або дадаецца да водпуску за наступны год, або змяняецца на кампенсацыю. Аднак таксама правіла дзейнае толькі сёлета. З 31 студзеня ўступяць у дзеянне змяненні і дапаўненні ў Працоўны кодэкс, пасля чаго пераносны стануць практычна немагчымымі. Скарыстацца працоўным водпускам за папярэднія перыяды будзе неабходна да 1 студзеня 2009 года. І, зразумела, да гэтай жа даты трэба «выбраць» адпачынак за 2008 год.

УСЁ ЗАЛЕЖЫЦЬ АД ЧАРПІ

Чалавек, які адрацаваў шмат гадоў і выйшаў на пенсію, мае цоль «букет» хвороб. З улікам гэтага, як можна патрапіць у санаторый? І ці праўда, што непрацоўны пенсіянерам пудзіць павінны выдавацца перш у два гады? — Перш-наперш трэба ўзяць медыцынскую даведку ад неабходнага наведвання санаторыя і падысці з ёй у раённую аддзел па аздараўленні і санаторна-курортным лянчын, — кажа Ірына Шыляева. — Пры гэтым трэба мець на ўвазе, што закон вызначае: пудзіць непрацоўным пенсіянерам можа выдавацца не больш чым раз у два гады. Аднак у заканадаўстве нідзе не сказана, што раз у два гады пудзіць павінна прадстаўляцца абавязкова. Накіраванне ў здравіцкіх ветэраў працы робіцца ў парадку чаргі, права на пазачарговае санаторна-курортнае лянчын можа быць толькі ў І і II груп. Да таго ж, інваліды I і II групы могуць наведваць санаторый бясплатна, тады як ветэраны працы павінны ўнесці частковую аплата — у залежнасці ад узроўню даходу.

ГОД ЗА ГОД ІДЗЕ НЕ ЗАЎСЁДЫ

Падлік уласнага стажу звычайна пачынаецца яшчэ за шмат гадоў да пенсіі, прычым у вялікай колькасці выпадках тут адрозніваюцца пытанні. Што «ідзе» і што «не ідзе» ў стаж, якія і каму ёсць ільготы, ці можа атрымацца, што год работы вольмуць пад увагу не цалкам і дзе шукаць неабходнага пацвяржэнні таго ці іншага адрозніваючы сваёй працоўнай дзейнасцю? Каб разабрацца з усім гэтым, карэспандэнт «Звязды» вырасьці звярнуцца да начальніка гадоўнага ўпраўлення пенсійнага забяспячэння і сацыяльнага страхавання Міністэрства працы і сацыяльнай абароны Валіяціны Вікенцеўны КАРАЛЁВАЙ.

ЗВАЖАЙ НА «МІНІМАЛКУ»

Амаль усім вядома: у працоўны стаж залічваецца работа, на працягу якой чалавек падлягае дзяржаўнаму сацыяльнаму страхаванню. Інакш кажучы, час, калі сам работнік і яго наймальнік плацяць страхавыя ўносы. Разам з тым нельга не заўважыць, што ў агульным правіле ёсць адметны нюанс. — Наша заканадаўства прадугледжвае наступную норму: у выпадку, калі за календарны год сярэдня зарплата ці даход, на якія налічваецца сацстрах, аказаліся ніжэй за мінімальную зарплату, заліч гэтага перыяду работы ў стаж робіцца з выкарыстаннем папярэдняга каэфіцыента, — кажа Валіяціна Каралёва. — А ў сваю чаргу гэты каэфіцыент разлічваецца шляхам дзялення фактычнага заробку ці толькі на памер «мінімалкі».

— Увогуле для атрымання права на працоўную пенсію неабходна мець прынамсі пяць гадоў стажу, — падкрэслівае Валіяціна Каралёва. — Прычым змяненнямі ў Законе «Аб пенсійным забяспячэнні», якія таксама пачалі дзейнічаць з 1 жніўня мінулага года, прадугледжана, што «назбіраць» гэты мінімум толькі за кошт «кредытных перыядаў» ужо нельга — зараз працоўная пенсія можа быць прызначана выключна пры наяўнасці не менш чым пяці гадоў работы з выплаты ўносаў дзяржаўнага сацыяльнага страхавання.

ТОЛКІ «КРЭДЫТАЎ» НЕ ДАСТАТКОВА

Адначасова нельга не нагадаць, што ў стаж для прызначэння пенсіі залічваюцца так званыя «кредытныя перыяды», або час, калі чалавек страхавы ўносы не плаціў, але займаўся пэўнай сацыяльна значнай дзейнасцю. У прыватнасці, такімі «кредытнымі перыядамі» з'яўляюцца ваенная служба, служба ў органах дзяржбюджэту і органах унутраных спраў, перыяды навучання «на стаячынары» ў ВУН, тэхнікумах, вучылішчах, на курсах па падрыхтоўцы ці перападрыхтоўцы кадраў, курсах павышэння кваліфікацыі, ў аспірантуры, клінічнай ардынатуры і ў дактарантуры, час догляду інваліда I групы, састарэлага, які дасягнуў 80-гадовага ўзросту, дзіцяці-інваліда ва ўзросце да 18 гадоў, хворага на СНІД дзіцяці-інваліда ва ўзросце да 18 гадоў, перыяд догляду дзіцяці да 3 гадоў (але не больш чым 9 гадоў у суме), час утрымання пад вартай, адбывання пакарання і ссыльгра-

«ПРЫБАЎКУ» ДАЕ... АДМОВА АД ПЕНСІІ

Адно з традыцыйна папулярных пытанняў — ці робіцца пераэралік стажу працоўным пенсіянерам? Між тым, адказ тут адназначны: паводле заканадаўства, пераэралік адбываецца толькі ў выпадку, калі працоўны пенсіянер часова адмаўляецца ад атрымання пенсіі. Прычым з 1 жніўня 2006 года гэтае ж правіла датычыцца і «датэрміноўшчы»

Кампетэнтна

Дадатковы заробак — толькі ў гуртку ці дэфектолагам

Падкажыце, калі ласка, ці закранае пастанова Міністэрства адукацыі «Аб удасканаленні арганізацыі працы педагогічных работнікаў» намесніку загадчыка дзіцячых садкоў. А больш канкрэтна, ці можа намеснік загадчыка дзіцячых садка працаваць з дзецьмі ў групе і ў кім аб'ёме гадзін?

А.А. Скірнова, г. Брэст.

Як патлумачыла нашай газеце начальнік Упраўлення сацыяльна-эканамічнага развіцця Міністэрства адукацыі Лідзія Субоцкая, згаданай паставы ўвогуле ўстаноўлены пералік устаноў адукацыі і пасадаў, работа на якіх да магчымаасці выконваецца ў працоўны час аплатаў выкладчыцкую работу па месцы асноўнай работы ў аб'ёме не больш за палову нормы гадзін стаўкі педагогічных работнікаў. Такое права, у прыватнасці, атрымалі загадчыкі і намеснікі загадчыкаў дзіцячых садкоў. Але работа з дзецьмі ў групе да выкладчыцкай работы не адносіцца, — патлумачыла спецыяліст. Выкладчыцкай лічыцца работа з дзецьмі ў гуртку ці работа наставнікам-дэфектолагам.

Не ўсякая кватэра, атрыманая па месцы працы, — службовая

Па тэлевізары я пачуў, што ёсць ільготы для прыватызцыі службовых жылых памяшканняў некаторым катэгорыям грамадзян, у тым ліку пенсіянерам. Пазней прачаў у газеце «Звязда» аб Указе Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 04.12.2007 г. № 612. Я жыву з 1986 года ў аднапакёвай кватэры 119-кватэрнага дома, які мае статус маласямейнага інтэрната і знаходзіцца на балансе ОАО «І» на прасе ўласнасці Рэспублікі Беларусь. Кватэру я атрымаў ад свайго месца працы РСУ, якое прымала долевы ўдзел у будаўніцтве гэтага дома. Там я працаваў са жніўня 1983 года па май 1990 года, а потым быў звольнены ў сувязі са скарачэннем штатаў. З 1992 года з'яўляюся пенсіянерам, мне 75 гадоў. Ці маю я права на атрыманне ў асабістую ўласнасць на бязвыплатнай аснове службовага жылга памяшкання дзяржаўнага жыллёвага фонду (на прыватнасці)? Растлумачце мне, калі ласка, Указы № 128 ад 19.03.2007 г. і № 612 ад 04.12.2007 г. і адкажыце на маё пытанне.

Каранько В.І., г. Барысаў

Службовыя жылля памяшканні і жылля памяшканні ў інтэрнаце — гэта не адно і тое ж. Яны адносяцца да розных катэгорый жыллёвага фонду. Згодна з Палажэннем аб парадку ўліку грамадзян, якія маюць патрэбу ў паліпашанні жыллёвага фонду, прадстаўленні жылых памяшканняў дзяржаўнага жыллёвага фонду, зацверджанага Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 29.11.2005 г. № 565 (глава 5, пункт 79) інтэрнат — гэта жылы дом (яго частка), які спецыяльна пабудаваны або пераабсталяваны для пражывання грамадзян на перыяд іх работы (службы), вучобы.

Пунктам 80 вышэйзгаданага Палажэння ўстаноўлена, што жылля памяшканні дзяржаўнага жыллёвага фонду ў інтэрнаце не падлягаюць прыватызцыі, абмену, падзелу і здачы па дагавору паднаймы. Прадастаўленне службовых жылых памяшканняў дзяржаўнага жыллёвага фонду рэгулюецца асобнай главай 4 гэтага Палажэння. Пунктам 75 яго таксама ўстаноўлена, што службовыя жылля памяшканні дзяржаўнага жыллёвага фонду не падлягаюць прыватызцыі, абмену, падзелу і здачы па дагавору паднаймы.

Аднак 19.03.2007 у мэтах удасканалення прававога рэгулявання парадку прадстаўлення і выкарыстання жылых памяшканняў дзяржаўнага жыллёвага фонду быў прыняты Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь № 128 «Аб некаторых пытаннях прадстаўлення жылых памяшканняў дзяржаўнага жыллёвага фонду», які датычыцца менавіта такой катэгорыі жылля, як службовыя жылля памяшканні.

Згодна з падпунктам 8.3 пункта 8 Указа № 128 (са змяненнямі, якія ўнесены Указам № 612 ад 04.12.2007 г.) службовыя жылля памяшканні дзяржаўнага жыллёвага фонду, прадстаўленыя ва ўстаноўленым парадку да ўступлення ў сілу Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 29.11.2005 г. № 565 «Аб некаторых мерах па рэгуляванні жыллёвага адносінаў» (г.зн. да 8 красавіка 2006 г.) да 1 студзеня 2008 года перадаюцца па пісьмовых заявах ва ўласнасць на платнай аснове ў адпаведнасці з Законам «Аб прыватызцыі жыллёвага фонду ў Рэспубліцы Беларусь» наймальнікам жылых памяшканняў па дагаворах найму службовых жылых памяш-

КОЖНАМУ АБАНЕНТУ — ЭЛІТНЫ МУМАР

Чуў на рабоце ад калег, што цяпер тэлефонныя абаненты могуць выбіраць так званыя элітныя нумары. Не маглі б вы больш падрабязна расказаць аб гэтым новаўвядзенні.

Арцём Г., г. Мінск

Сапраўды, з 1 снежня «Белтэлекам» прадставіў сваім абанентам магчымаасць выбару элітных тэлефонных нумароў. Элітны нумар — гэта камбінацыя лічбаў, якія лёгка запамінаюцца. Уся тэлефонная нумарацыя «Белтэлекам» падзяляецца на чатыры ўзроўні, і кошт таго ці іншага элітнага нумара залежыць ад яго ўзроўню. 1-ы ўзровень — гэта могуць быць 5-7 аднолькавых лічбаў нумара запар (напрыклад, для мінскіх абанентаў 222 22 22); тэлефонны нумар, у якім чатыры апошнія лічбы роўныя нулю (247 00 00); набор аднолькавых лічбаў з разрывам (222 32 22) ці дзве групы з чатырох і двух-трох аднолькавых лічбаў (333 55 55).

2-ы ўзровень — аднолькавыя чатыры апошнія або чатыры першыя лічбы (206 55 55); набор аднолька-

мысласвасці — прычым спіс такіх прадрываў зацвярджаюцца ўрадам.

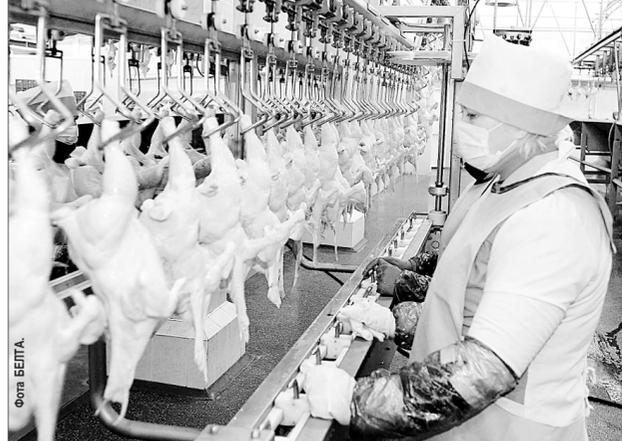
У той жа час астатнія сезонныя работы залічваюцца толькі па фактычнай працягласці. І ў тым ліку «дзень за дзень» улічваецца работа ў калгасах пасля 1965 года ў выпадках, калі член калектывнай гаспадаркі не выкануў патрэбны мінімум працоўнага ўдзелу.

ПРАЦОЎНАЯ КНІЖКА І ВАР'ЯНТЫ

Зразумела, што ў першую чаргу стаж пацвярджаюцца працоўнай кніжкай, а пры яе адсутнасці — іншымі дакументамі, якія ўтрымліваюць звесткі аб рабоце, або даведкамі аб выплаце ўносаў у Фонд сацыяльнай абароны насельніцтва. Прычым работа пасля 1 студзеня 2003 года абавязкова пацвярджаюцца і данымі індывідуальнага персаніфікаванага ўліку.

— Перыяды работы можна даказаць і ў судзе па паказаннях сведкаў, але толькі тады, калі адпаведныя дакументы не захаваліся ні ў наймальніка, ні ў архіве, — адзначае Валіяціна Каралёва. — Для звароту ў суд неабходна знайсці прынамсі двух чалавек, якія вядоўць звесткі па сумеснай працоўнай дзейнасці. І да таго ж — самі валодаюць неабходнымі дакументамі за час гэтай работы.

Сяргей ГРЫБ.

Фота БЕЛТА.

ВАМ АДКАЗВАЕ ЮРЫСТ

Алена ДЗЕВОЙНА

Руб

ААТ «ГРОДНА АЗОТ» СТАВІЦЬ НА ПАТОК БІАДЫЗЕЛЬ

ЭКАЛАГІЧНА ЧЫСТАЕ, БЯСПЕЧНАЕ І ПАРАЎНАЛЬНА ТАННАЕ ПАЛІВА

Гігант айчыннай хімічнай прамысловасці працягвае здзіўляць наватарскім падыходам і настойліваасцю ва ўкараненні новых тэхналогій

ТУТ пачалі выпуск прадукцыі, якая гарантавана будзе карыстацца попытам у Беларусі і за яе межамі — біадызельнага паліва для рухавікоў унутранага згарання. І не толькі для аўтамабільных, а наогул для разнастайных дызельных рухавікоў — тых, што працуюць на чыгунцы, на рачным флоте, на абгарове памішчання і іншых — біадызель падыходзіць пад любы тып рухавіка. Першыя яго тысячы тон паступілі спажыўцам.

— Калі пайшоў нармальны прадукт, выпрабавалі яго на машынах уласнага аўтапарка, — расказвае Мікалай КАПАЛЫГІН. — Паводле водгукў вадзіцельцаў, машыны пачалі ездзіць намогало лепш, больш стабільна працуюць рухавік, зменшылі шкодныя выдзелі. Паверце ці не, але з выхлупнай трубы пахне не дызельным гарам, а смажаным піражкам.

— Тое, што першае выпрабаванне біадызельнага паліва правялі на уласнай тэхніцы, зусім лагічна, — уступае ў размову начальнік аддзела новай

тэхнікі СІМЯНЮК. — Хоць бы таму, што выхлуп — чысты, ён альбо наогул не ўтрымлівае серы, калі біяпаліва прымяняе самастойна, альбо ўтрымлівае яе значна менш, калі прымяняецца сумесевы варыянт. І ў любым выпадку яно мае ў тры разы лепшы змаваючы ўласцівасці, што ў разы павялічвае рэсурс рухавіка і паліўнай апаратуры. А навукавы стандарты наогул ставіць усе працэсы ў жорсткай рамцы якасных параметраў і цудоўна характарызуе вытворцаў у вачах спажыўца.

ПЕРСПЕКТЫВЫ
У свеце зараз будуюцца заводы па вытворчасці біяпаліва вялікай магутнасці — на 100 тысяч тон у год. (Дарэчы, паводле даных канцэрна «Белнафтахім» агульная патрэбнасць нашай краіны ў

Усё як у Еўропе

Акадэмік Алег МАРТЫНЕНКА, загадчык аддзлення энергафізікі Інстытута цэпла- і масаабмену імя І.Л. Кава Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі:

— Выпуск уласнага біадызельнага паліва — гэта неабходны крок, вельмі патрэбная справа. Недапушчальна толькі плаціць валюту суседзям за нафту і нафтапрадукты і не выкарыстоўваць уласны рэсурс. Беларусь варта скарыстаць усе магчымыя, якія даюць нам зямля і наша прырода, у тым ліку

такую культуру, як рапс. Прыменена класічная тэхналогія, атрымліваецца якаснае біадызельнае паліва і тым самым дасягаецца эканамічнасць. У рэшце рэшт усё будзе вырашаць менавіта эканоміка, а яна ў дадзеным выпадку гаворыць на карысць айчыннага біадызельнага паліва.

З пазіцыі выкарыстання уласных прыродных магчымасцяў, і з пазіцыі забеспячэння энергетычнай бяспекі, з пункту гледжання імпартазамішчэння факт гэта станаючы. Усё свец выкарыстоўвае біяпаліва. Так што мы адпавядаем паянцям і крытэрыям цывілізаванай краіны.

ЯК УСЁ ПАЧЫНАЛАСЯ

Яшчэ ў 1993 годзе ў НДІ фізіка-хімічных праблем БДУ пачаліся работы па біяпаліва для дызельных рухавікоў унутранага згарання. Тое, што патрэбна было «даказаць» — першыя метылавыя эфіры тлустых кіслот былі атрыманы ўжо ў 1994-м. Тады рапс сеялі мала, і іх атрымлівалі з розных відаў алею, у тым ліку са сланечнікавага, а таксама з тлустай жывёльнага паходжання.

— Мы вывучалі розныя віды сыравіны як магчымы крыніцы паліва для рухавікоў унутранага згарання, — расказвае карэспандэнту «Звязды» намеснік дырэктара па навуковай рабоце інстытута Уладзімір СІМЯНЮК, з якім мы сустрэліся на «Гродна Азоте». — Але ў рэшце рэшт аддалі перавагу рапсу. Падлікі паказалі, што з трох тон яго насення можна атрымаць амаль тону метылавых эфіраў тлустых кіслот. А іх — у чыстым выглядзе ці ў сумесі з традыцыйнай салеркай, можна заліваць у бакі аўтамабіляў.

Ужо ў 90-х адпрацавалі тэхналагічны працэс і выпусцілі на заводзе горнага воску пад Мінскам невялікую доследную партыю паліва — 250 кілаграмаў метылавага эфіру. Разам з інстытутам «Трансхіміка» правялі на МТЗ выпрабаванні — на стэндах і дзюэчных мадэлях рухавікоў. Шукалі адказы на шматлікія пытанні: ці магчыма выкарыстаць атрыманы прадукт у якасці чыстага паліва? А як ён павядзе сябе ў сумесі з традыцыйным дызельным? Якія параметры могуць быць дасягнуты на канкрэтным рухавіку? Які расход паліва, і гэтак далей.

Выпрабаванні паказалі, што біяпаліва атрымалася больш прывабным з пункту гледжання спажыўца, чым нафтавае. У Рэспубліканскім навукова-практычным Цэнтры гігіены правялі даследаванні на жывёлах і ўстанавілі, што гэты клас хімічных злучэнняў абсалютна нейтральны ў дачыненні да жывога арганізма, да чалавека.

Спроба сфарміраваць праграму па біяпаліва нічым не завяршылася па прастай прычыне: салерка нафтавага паходжання на той час была таннай.

У тым жа самым гады еўрапейскія краіны, і ў першую чаргу Германія і Францыя, таксама займаліся гэтай праблемай. І ў 1995-97 гг. яны даялі работы да лагічнага завяршэння: Еўропа перайшла да прамысловай вытворчасці новага віду паліва.

Зараз, калі цэны на нафту і прадукты яе перапрацоўкі пачалі расці, актуальнасць распрацоўкі стала відэаочнай і ў нас. Сваё шырокае пляцо пад дзяржаўную праграму энерга- і рэсурсазберажэння падставіў калектыў ААТ «Гродна Азот».

СМЕЛАСЦЕ ГАРАДЫ БЯРЭ

Пад новую вытворчасць абсталілі іх, дзе некалі выпускалі зубную пасту. Зрабілі перапланіроўку і належны рамонт, цыпер тут ідэальна чысціня.

Тэмп адразу быў выбраны высокі. Мантаж доследна-прамысловай установай, асноўныя вузлы для якой вырабіла і паставіла на заказ беларуская польская фірма Wiedemann Polska, пачаўся ў маі. Як толькі ўстаноўка была змантавана, калектыў новага цэха адразу пайшоў на яе пуск. Першая прадукцыя — метылавыя эфіры — атрымалі ў кастрычніку, першы біадызель — у лістападзе. Змешчанае метылавага эфіру вытворчасці ААТ «Гродна Азот» з салеркай наладжана ў Мастах, на вытворчым участку, які працуе на тэрыторыі нафтавага цэха з выкарыстаннем абсталявання «Гроднаафтапрадукту».

Паралельна працягвалася фарміраванне калектыву і вялася актыўная прафесійная вучоба. Ва ўсім абірапіліся на магчымыя «вжытка» «Азота».

— Без дапамогі заводскай службы, асабліва вытворчага аддзела, аддзела галоўнага механіка, галоўнага энергетыка, галоўнага метраляга, ды і іншых, мы б не справіліся, — абсалютна шчыра прызнаецца начальнік цэха біяпаліва Міхаіл СЕДАЧ. — Тым больш, што кіраўніцтва паставіла перад нам задачу атрымаць прадукт, які адпавядае самым высокім характарыстыкам.

Міхаіл Паўлявіч — ветэран «Азота», прапрацаваў на многіх яго вытворчасцях, у тым ліку 13 гадоў узначальваў работу цэха па выпуску тавараў народнага спажывання. Наогул, касцяк новага калектыву склалі людзі, якія да гэтага прайшлі школу «Азота» з яго прастай, нават унікальнай у пераважнай большасці выпадках, вытворчасцю.

Складанасць заключалася ў тым, што тэхналогія атрымання біяпаліва для Беларусі была незнаёмай. Сэрца

ўстаноўкі — чатыры яе рэактары — абсалютна ўнікальныя, а сам працэс — шматступенчаты, шматстадыійны. Другой такой вытворчасці ў краіне няма, а за мяжу па вопыт ездзіць асабліва не было калі. «Магзамвым цэнтрам» асваення сталі распрацоўшчыкі тэхналогіі — навукоўцы з БДУ, а таксама вядучы тэхналаг вытворчага аддзела прадпрыемства-гіганта Мікалай КАПАЛЫГІН і група спецыялістаў самога цэха на чале з яго начальнікам. Працавалі з рознымі гатункамі рапсавага алею, падбіралі розныя судосныя яго з метылавым спіртамі і каталізатарамі ў пошуку найбольш эфектыўных рэжымаў, адладжвалі капрызныя помпы, якія нечакана стварылі шмат праблем. Спатрабілася тая, у добрым сэнсе слова, упёртасць, якая разам з тэхналагічнай граматычнасцю, памножанай на творчы падыход, у рэшце рэшт і забяспечылі поспех.

Устаноўка працуе ў бесперапынным рэжыме, у гэтым ёсць свае адчувальныя плюсы — камакцатнасць, магчымасць цалкам аўтаматызаваць працэс, павялічваць ці змяншаць прадукцыйнасць у залежнасці ад наяўнасці сыравіны. І ёсць адчувальны мінус: начальнік цэха разам з куратарам ад вытворчага аддзела, а то і з навукоўцамі, мусілі першыя тыдні дняваць і начаваць на вытворчасці, бо не вельмі зразумела было, як павядзе сябе тэхналагічны працэс у тых ці іншых канкрэтных умовах, а па тэлефоне парад апаратуры не дае. У такім напружаным рытме прайшлі леташнія жнівень, верасень, і толькі ў кастрычніку з'явілася ўпэўненасць ва ўстойлівай рабоце абсталявання і персаналу.

Да слова, пра персанал. Начальнік цэха найўдасці называе імяны тых, на каго ён абіраўся ў складаны перыяд асваення — апаратычныя спецыялісты 6-га разраду Уладзімір Навумовіч, Уладзімір Панянюк, Віталій Паўлюкоўскі, Віталій Міленевіч... Згодна з нормамі тэрмін стажыроўкі для апаратычна 6-га разраду — паўгода. Людзі здавалі экзамен на самы высокі разрад ужо праз тры месяцы, і даволі спяхова. Такім было жаданне авалодаць новым працэсам. Такім быў агульны настрой на станочны вынік.

СЫРАВІНА — МЯСЦОВАЯ

Самы час сказаць некалькі слоў пра аснову асноўнай прадукцыі — сыравіну. Вучоныя навукова-даследчага інстытута фізіка-хімічных праблем БДУ спынілі свой выбар на рапсе, алеі якога служыць зыходным прадуктам для эфіраў (іншак кажучы, біяпаліва) у прамысловых маштабах. Гэтая крывакаветная культура ў апошнія гады актыўна культывуецца ў Беларусі і дае неабліга ўраджай. Яна выгадна яшчэ і сваёй адназначнасцю як пасяўнага матэрыялу — каб засеяць 1 га пасяўных плошчаў, патрэбна ўсяго 4 кілаграмы насення.

Рапс не такі патрабавальны да глебы, мае шэраг пераваг у агратэхніцы вырошчвання. Утрыманне тлустай у ім даходзіць да 58–60 працэнтаў. Сялёта ў краіне азімным рапсам было засеяна 295,6 тысяч га. Аказваецца, гэтага недастаткова.

— Зараз мы адчуваем вялікі цяжкасці з закупкай рапсавага алею, — дзеліцца Міхаіл СЕДАЧ. — У сувязі з неўрадавым сланечніка рапсавы алеі сталі больш аддаваць на патрэбы харчовай прамысловасці. Нам давядзецца працаваць на розных марках алею, а іх шмат — па ступені ачысткі, у прыватнасці. І змяна марак вымушае пастаянна падбіраць новы рэжым работы.

Завадчане ўдзячны сваім пастаўшчыкам — заводу «Гроднаафтапрадукт» у Сідкалі, калектывам аналагічнага прадпрыемства ў Хімах пад Бабруйскам, Гомельскага тлусткаміна і іншым. Але яны хацелі б мець больш пастаяннае капа пастаўшчыкоў, пад прывычную, скажам так, прадукцыю якіх лягчай будзе «настроіць» працэс. І, галоўнае, больш атрымліваць патрэбнай ім сыравіны. Параўнальна нядаўна пастановай урада прынята праграма развіцця масла-тлустшчавай галіны Рэспублікі Беларусь на 2007—2010 гады. У ёй разам з іншымі актуальнымі задачамі ўлічаны і інтэрасы вытворцаў біяпаліва. Будзем спадзявацца, што калі праграма запрадуе на поўную моц, то дапаможа пазбегнуць ведамасных бар'ераў і зняць праблемы з сыравінай для «Азота».

Чыста інфарматыўна паведамім, што ў працэсе разам з алеем рапсу выкарыстоўваецца таксама метанол, які даюць і ў сур'езных аб'ёмах выпускае «Гродна Азот», і ў невялікіх прапарцыях — каталізатар. Такім чынам, фактычна ўся сыравіна — сваё, беларускае, што дае любое вытворцу шэраг вядомых пераваг, у тым ліку ў цэнавай паліцыі.

У ЛЮБОЙ ТЭОРЫІ ГАЛОУНЫ КРЫТЭРЫЙ — ПРАКТЫКА

Зразумела тое неярпенне, з якім усё удзельнікі наватарскай распрацоўкі, ды і ўсе завадчане, чакалі вынікаў.

тэхнікі, рацыяналізацыі і вынаходніцтва ААТ «Гродна Азот» Аляксандр СЕМЯНЮК. — На «Азоце» вялікі транс-партны цах, болы за 200 адзінак тэхнікі. Таму на заводзе распрацавалі сваю праграму выпрабаванняў, яна цяпер у стадыі актыўнай рэалізацыі. Вызначылі колькасць машын, якія выкарыстоўваюць толькі біяпаліва ўласнай вытворчасці, за машынамі замацаваны канкрэтныя вадзіцелі. Спецыялісты прадпрыемства пастаянна сочаць за тэхнічным станам аўтамабіляў, і пакуль нараканыя няма.

Другі шлях, якім мы пайшлі, — гэта выкарыстанне магчымаасцяў буйных спецыялізаваных прадпрыемстваў, у прыватнасці, Мінскага матарнага завода. Згодна з рэспубліканскай праграмай «Машынабудаванне» там працуюць над стварэннем рухавікоў новага пакалення, і якраз у рамках праграмы выкарыстоўваюць наша біяпаліва. Мы даём ім сваё метылавыя эфіры, яны робяць розныя іх сумесі з дызельным палівам і праводзяць выпрабаванні на рухавіках уласнай вытворчасці. У іх ёсць сертыфікацыйны цэнтр, які атэставаны для правядзення такіх выпрабаванняў. У нас ужо маецца іх станочнае заключэнне па рабоце рухавіка на дызельным паліве з дабаўкай метылавых эфіраў у колькасці 5 працэнтаў, у снежні будучы завершаны выпрабаванні паліва, у якім дабаўка да нафтавага салерка складае 30 працэнтаў.

— Наша біадызельнае паліва краз у гэтыя дні актыўна пайшоў у рэгіён, — паведамаў Аляксандр СЕМЯНЮК. — Адзін толькі «Гроднаафтапрадукт» атрымаў ужо болы за 6 тысяч тон, а да канца года згодна з падпісаным дагаворам мы паставім яму 15 тысяч тон. Званілі і цікавіліся новым відам паліва з «Мінскаафтапрадукта» і іншым спецыялізаваным прадпрыемстваў. Так што маем права сказаць: біадызельнае паліва пачало свой шлях да спажыўца. Думаю, што яго высокая якасць, параўнальна невысокая цэна і яныя экалагічныя перавагі зробяць гэты шлях кароткім.

ТОЛЬКІ НАПРАДЗІАЕ, А УЖО АДАПТОВАЦЕ ЕЎРАСТАНДАРТУ

Навукоўцы БДУ разам з БелГПсам — нацыянальным інстытутам стандартызацыі — пры ўдзеле завадчан апэратыўна распрацавалі два нацыянальныя стандарты на біяпаліва, яны ўжо прыняты і дзейнічаюць. Першы ўстанавілівае патрабаванні да чыстага, 100-працэнтнага метылавага эфіру — па самастойным выкарыстанні яго ў якасці паліва. А другі — СТБ ЕН 590, вызначае патрабаванні да якасці сумесевага варыянта біяпаліва, дзе колькасць метылавага эфіру ў дызельным паліве складае не болы за 5 працэнтаў. Заўважым, што гэта — АНАЛАГ ЕЎРАПЕЙСКАГА СТАНДАРТА ЕН 590.

— З пункту гледжання людзей, якія кожны дзень карыстаюцца аўтамабілямі, біяпаліва мае безумоўную перавагу, гаворыць кандыдат хімічных навук Ула-

дзімір СІМЯНЮК. — Хоць бы таму, што выхлуп — чысты, ён альбо наогул не ўтрымлівае серы, калі біяпаліва прымяняе самастойна, альбо ўтрымлівае яе значна менш, калі прымяняецца сумесевы варыянт. І ў любым выпадку яно мае ў тры разы лепшы змаваючы ўласцівасці, што ў разы павялічвае рэсурс рухавіка і паліўнай апаратуры. А навукавы стандарты наогул ставіць усе працэсы ў жорсткай рамцы якасных параметраў і цудоўна характарызуе вытворцаў у вачах спажыўца.

біядабаўцы якраз 100—110 тысяч тон у год.) Як вядома, заходні менеджмент нікога не робіць без дакладнага эканамічнага разліку. Значыць, там упэўнены ў мэтазгоднасці такіх укладанняў. Падобна на тое, што болы магутны прарары біяпаліва на рынку да гэтага часу стрымлівала толькі адно — лабіраванне інтарэсаў буйных нафтаздабываючых кампаній. Еўрасоюз знайшоў кампраміснае рашэнне — дамовіліся падмешваць у дызельнае паліва нафтавага паходжання 5 працэнтаў метылавых эфіраў. Хоць Польшча і Славакія прынялі сваю рэгіянальную праграму і дадаюць 30 працэнтаў, а немцы адзін час ездзілі на чыстым, 100-працэнтным метылавым эфіры. Зараз сталі маніраваць станцыі, на якіх побач стаіць тэрмінал з салеркай і тэрмінал з эфірамі, і можна зрабіць у любой прапарцыі ў на выбар чалавека за рулём.

У нас, на жаль, няма багатых запасаў нафты, і метылавыя эфіры нават у 5-працэнтным спалучэнні з салеркай — сапраўднае «палачка-выручалачка». Ва ўрадзе рыхтуецца дзяржаўная праграма іх шырокага выкарыстання. А на «Гродна Азоте» усур'ёз падступоўца да распрацоўкі новага праекта — тут думаюць пабудоваць яшчэ адну ўстаноўку, магутнасцю 60 тысяч тон эквалагчна чыстага паліва, з пускам у 2009 годзе. Пакуль «суд ды справа», працуюць з праектантамі дзюэчнай устаноўкі з тым, каб павялічыць яе прадукцыйнасць з двух тых-

Размову аб якасці беларускага біадызельнага паліва мы працягваем з начальнікам аддзела кіравання якасцю ААТ «Гродна Азот» Аленай ЛОЖКІНАЙ. Алена Іванаўна расказала пра сур'ёзныя ўваходныя кантролі сыравіны, які ажыццяўляе лабараторыя цэнтралізаванага аддзела тэхнічнага кантролю (ЦАТК) прадпрыемства. У ходзе працэсу тэхналогіі і ЦАТК адсочваюць амаль тры дзяткі паказчыкаў. Ёсць сярэд іх асабліва складаныя (напрыклад, цэтанавы лік — паказчык узгаральнасці паліва), рэгулярны кантроль за

ПАКАЗЧЫКІ	АКСІДЫ АЗОТУ г/Квтч	ВОКІС ВУГЛЯРОДУ г/Квтч	ВУГЛЕВАДАРОДЫ г/Квтч	ЦВЕРДЫЯ ЧАСЦІЦЫ г/Квтч
Дызельнае нафтавае паліва	8,7	1,0	0,8	0,23
Паліва біадызельнае	3,9	—	—	0,10

СЛОВА — ПАРТНЭРУ

БІАДЫЗЕЛЬ ПАСТУПАЕ НА ПРАДПРЫЕМСТВЫ

Па просьбе рэдакцыі «Звязды» дырэктар РУП «Беларуснафта-Гроднаафтапрадукт» Пётр Іванавіч ТУРОК расказаў, што на 1 снежня ААТ «Гродна Азот» паставіў на адрас РУП «Беларуснафта-Гроднаафтапрадукт» 6356 тон біадызельнага паліва, амаль палова якога рэалізавана прадпрыемствам і арганізацыям вобласці ўжо ў першай дэкадзе месяца. Рэалізацыя біадызельнага паліва ажыццяўляецца без абмежаванняў, усім прадпрыемствам і арганізацыям, асноўным жа спажыўцам сталі прадпрыемствы аграпрамысловага комплексу. Прычым адркры «Біяпалівы сезон» агракамбінат «Васілішкі» Шчучынскага раёна: першая партыя біадызельнага паліва была атрымана 9 лістапада, а ў «Васілішках» яно было ўжо на трэці дзень.

Дастанука да складу нафтабаз ажыццяўляецца чыгуначным транспартам з вытворчага ўчастка Масты, дзе адбываецца непасрэдна наліў паліва ў чыгуначныя цыстэрны. А ўжо са складу філіялаў і вытворчых участкаў біяпаліва забіраюць бензавозы.

Прыём і рэалізацыя біадызельнага паліва зараз магчымы і на 22 аўтазаправачных станцыях, дзе ўжо выдзелены і падрыхтаваны рэзервуары і палівараздатчыя калонкі. Продаж біадызельнага паліва пачаўся ў наступным годзе.

Пачалася і адгрузка за межы Гродзенскай вобласці — на адрас Баранавіцкага філіяла РУП «Беларуснафта-Брэстлабнафтапрадукт». На снежань заплаваныя таксама паставы ў Мінск і Мгару.

— Увесь час, — падкрэсліў Пётр Іванавіч ТУРОК, — ажыццяўляецца трынаццаць кантроль якасці біяпаліва: па-першае, пры прыёме кожнай направадзенай аптыва партыі, якая перадаецца ААТ «Гродна Азот» у рэзервуар вытворчага ўчастка Масты. Паўторна — пры прыёме чыгуначнай цыстэрны з біяпалівам, якая паступіла на нафтабазу. І трэці раз — непасрэдна пры наліве ў бензавоз арганізацыі. На кожным філіяле і ўчастку кантроль якасці ажыццяўляе акрэдытаваная лабараторыя. З моманту вырабу першай партыі па сёння не было выяўлена ніводнага выпадку адхілення паказчыкаў паліва ад ўстаноўленых патрабаванняў ТУ ВУ 500036524, 121-2007. Нейкіх скаргаў ці нараканяў па якасці біадызельнага паліва не паступала.

ПЕРШЫЯ ВОДУКІ

Леанід ПАЛАВІНКІН — загадчык лабараторыі прамысловай таксікалогіі Рэспубліканскага навукова-практычнага Цэнтру гігіены, кандыдат медыцынскіх навук; Таццяна НАВУМЕНКА — загадчыца лабараторыі комплекснай ацэнкі рызыкі ўздзеяння фактараў асяроддзя, кандыдат медыцынскіх навук (да слова, Леанід Васільевіч нядаўна абараніў доктарскую дысертацыю, Таццяна Емяльяўна працуе над сваёй):

— Большасць эканамічна развітых краін даялося тэрмінова распрацоўваць новую энергетычную стратэгію, таму абсалютна зразумела намаганні кіраўніцтва ААТ «Гродна Азот» па наладжванні вытворчасці біадызельнага. Ён мае прыклад на аднолькавых з мінеральным дызельным палівам энергетычным патэнцыял, але валодае шэрагам істотных пераваг. Паліва, якое адпавядае патрабаванням стандарту (а такія стандарты ў рэспубліцы ўжо распрацаваны і дзейнічаюць), адрозніваецца краіне нізкай таксічнасцю. Трэба мець на увазе, што біадызель у чыстым выглядзе (метылавыя эфіры тлустых кіслот рапсавага алею) наогул не ўтрымлівае палічылішчы водарных вуглевадародаў — канцэрагеннага бензолу, злучэнняў серы і свінцу. У выніку ў іх рабочай сумесі з салеркай (біадызель) такіх рэчываў і злучэнняў менш. Біяпаліва ў любым яго прапарцыях утрымлівае кісларод і такім чынам павышае ўтрыманне яго ў атмасферы, падтрымлівае баланс вугляроду ў паветры і садзейнічае змяншэнню парніковага эфекту.

Даследаванні, праведзеныя ў нашым цэнтры, паказалі, што біяпаліва на аснове рапсавага алею бяспечнае для чалавека і любых жывых арганізмаў — не аказвае на іх неспрыяльнага ўздзеяння. Яно не валодае нейкімі раздражняльнымі ўласцівасцямі, не прыкае пра непазашкодзяння скурныя пакрыццвы. Гэта нізкатэмпературнае паліва, таму яго пажада і выбуховабяспечнае. Хоць метылавы эфір рапсавага алею адрозніваецца добрай узгаральнасцю, якая забяспечана высокім

цэтанавым лікам, што дазваляе выкарыстоўваць яго ў дызельных рухавіках без дадатковых стымулятараў узгарання.

Цікава яшчэ і тое, што рапс валодае радыяцыйна-іонізавальным дзеяннем. Але радыёнуклідны, якія «выцягваюць» з глебы рапсу, — што ж, тут іх прамая выгода. Адркрытае акцыянернае таварства «Гродна Азот» у сваю чаргу даць ім таннае паліва і корм для жывёлы (макху), на адходах вытворчасці павялічыць выпуск дэфіцытных угнаенняў. Скажам, гліцэрын, які выпадае ў «асадак», будучы ачышчаць, і прадукцыі ачысткі выкарыстоўваць для вытворчасці комплексных угнаенняў. З прамысловай вады атрымаюцца цудоўныя угнаенні і стымулятары, якія паскоряць працэс паспявання культуры, таго ж рапсу, і адчуваць павысця ўраджайнасць.

Вячаслаў ПАНИМАШ, галоўны інжынер ААТ «Васілішкі» Шчучынскага раёна:

— Біадызель паступіў да нас у лістападзе, сёння яркас месяц, як пачалі запраўляць ім сваю тэхніку. Скажу шчыра, што спачатку паставіліся крыху насячэражана — як да любой навінкі. Тым не менш заправілі аўтамабілі тэхніку — трактары, МАЗы — у нас шмат МАЗаў. А потым і імпартна — магучыя трактары знакамітай маркі «Джон Дзір», французскія пагрузчыкі. Усе машыны і механізмы працуюць на новым паліве нармальна, ад механізатараў скаргаў не паступала. Я нават сказаў бы, што назіраецца тэндэнцыя да паліпашэння работы тэхнікі.

ЯК ВІТАЎТ ЛЕДЗЬ НЕ СТАЎ ПРАВІЦЕЛЕМ ЗАЛАТОЙ АРДЫ, альбо 610-годдзю татарскага асадніцтва на беларускіх землях прысвячаецца

Магамет прыйшоў да гары. Тры патомкі беларускіх татараў прыйшлі ў рэдакцыю «Звязды» (па яе запрашэнні) пагаварыць пра ўнікальную з'яву ў нашай гісторыі — асадніцтва татараў на беларускіх землях. Студэнт філасофскага факультэта БДУ Арсеній СІВІЦКІ (ён жа ініцыятар гутаркі), які прывясціў гэтай тэме сваё навуковае даследаванне, філолаг Разалія АЛЕКСАНДРОВІЧ, магістр філалогіі, аўтар публікацый па гісторыі і культуры беларускіх татараў, і друкер Барыс АЛЕКСАНДРОВІЧ (на фото — злева направа), сын Хасана Александровіча, які набіраў падпольную «Звязду», прыйшлі, каб расказаць пра асаблівую і неад'емную частку беларускага народа — беларускіх татараў. Пра тое вядомае, малавядомае і новае, што тычыцца іх продкаў. Размова атрымалася не толькі пра гісторыю, але і пра сувязь яе з нашым сучасным жыццём. І пачалася яна з лічы: колькі сям'яў засталася беларускіх татараў?

Барыс АЛЕКСАНДРОВІЧ: На гэты конт мне заўсёды згадваюцца словы Яўба Яўбаўскага, пачынальніка татарскага адраджэнскага руху на Беларусі. Іх таксама любіў пасля паўтары Ібрагім Канапацкі: «Татараў разам з беларусамі 10 мільянаў!»

Разалія АЛЕКСАНДРОВІЧ: Татараў, для якіх гэтага жыцця ўжо шасце стагоддзяў родная, — 10 146 чалавек. Гэта паводле даных перапісу 1999 года. Перапіс не пазначае, колькі татараў з'яўляюцца прадстаўнікамі карэннага этнасу. Але зыходзячы з таго, што 2233 чалавекі назвалі сваёй роднай мовай татарскую, мы можам меркаваць: прыкладна 8 тысяч чалавек з'яўляюцца татарамі-носьбітамі беларускай мовы. У ліку іх і знаходзяцца беларускія татараў.

Арсеній СІВІЦКІ: Наконт таго, колькі іх было 600—500 гадоў таму, дадзення даволі супрацьлеглыя. Некаторыя кажуць, каля 100 тысяч, нехта называе лічбу 300 тысяч, згодна з «Трактатам пра літоўскіх (польскіх) татараў» («Risale-i-Tatar-i-Lech») ў XV стагоддзі на тэрыторыі Рэчы Паспалітай жыло каля 200 тысяч татараў-мусульман.

Тут трэба памятаць, што да таго, як у XIV стагоддзі хан Узбек распачаў палітыку татальнай ісламізацыі, у Мангольскай імперыі не было дзяржаўнай рэлігіі. Палітыка Залатой Арды была даволі толерантная да ўсіх рэлігій. На яе тэрыторыі было распаўсюджана хрысціянства нестарыянскага толку, была створана нават Сараяўская епархія. Былі таксама і носьбіты традыцыйнай шорскай рэлігіі — тангрыянцы. Іслам беларускіх татараў, хоць яго і адносяць да традыцыйнага сунізму, адзначаецца ад кананічнага ісламу ў арабскіх краінах. Адбіўся ўплыў як тангрыянства, так і хрысціянства.

Б. А.: Гэта сведчыць пра тое, што беларускія татараў захаваў пераемнасць пакаленняў. Але з часоў уваходу тэрыторыі Беларусі ў склад Расійскай імперыі сюды сталі прыязджаць татараў волжска-ўральскага рэгіёна, якія прывялі больш кананічны іслам, і некаторыя адмет-

ныя моманты сталі знікаць. Тым не менш асаблівасці ісламу беларускіх татараў захававаліся да нашых дзён. Гэта нягледзячы на тое, што ў савецкія часы наша духоўная традыцыя перааравалася. Я яшчэ добра памятаю мінскі мідар (татарскі могілкі) з гістарычнымі помнікамі, усцеленую «клімамі» малельную (шырыны, кандраты, барыны, ушунны, ялярны, найманны), носьбітамі розных дыялектаў і таму ім прасцей было вывучыць адну агульную мову. Ёю стала мясцовая мова.

Р.А.: І тут татараў здзейснілі свой граўтоўны ўнёсак. Кажучы ўслед за паэтам: «Мы мову збераглі крывіцкую і ў сэрцах нашых, і ў Кітабах». Трывала замацавалася ў беларускай лексіцы шорскі, прынесеныя воймамі Залатой Арды. Жыццё сведчыць: беларуская мова ўжываецца нашымі татараў за родную не надумана, не штучна. У ёй — адлюстраванне і нашай прысутнасці, і наш след. Мы разам з усім карэнным насельніцтвам — яе носьбіты і яе захаваўшы.

А.С.: Першыя пасяленні татараў на беларускіх землях адносяцца да наступных тым, што яны пераважна вайсковыя, князі выкарыстоўвалі татараў у якасці наймёных салдат. Вядома, напрыклад, што ў боішчы ваяводы князя Гедыміна з татараў у 1319 годзе ўдзельнічаў татарскі перадавец Атрад.

Б.А.: Напрыклад, хан Іскандар — пачынальнік роду Александровічаў — быў прысланы да вялікіх князёў менавіта ў гэтай якасці.

Р.А.: Татараў — сын забітага хана Белай Арды. Між іншым, Мамай пасля Кулікоўскай бітвы бег праз БКЛ, і тут застаў яго сын Мансурт-паша.

А.С.: Па сутнасці гэта было паўстанне. Мамай рыхтаваўся да захопу ўлады ў Маскве — украінным улусе (вобласці) Мангольскай імперыі, якая ўваходзіла туды на правак аўтаноміі. Дзмітрый Данскі вымушаны быў адказаць Мамаю не толькі як прэтэндэнту на ўладу ў яго дзяржаве, але і як бунтаўшчыку.

Мы ведаем вынік Кулікоўскай бітвы. Дарэчы, на бок Мамаю спытаўся Ягайла, але ён не дайшоў, хоць мог — аб'ектыўны пераход не было. Магчыма, Ягайла разумее, што яму гэта нявыгодна. Калі б ён падтрымаў Мамаю, ён кінуў бы выклік усёй Залатой Арды. Пасля паражэння Мамай асеў у Сарай, і ад канчатковага яго звяржэння амір Тамерлан паслаў хана Тахтамышу.

Р.А.: Тахтамыш — сын забітага хана Белай Арды. Між іншым, Мамай пасля Кулікоўскай бітвы бег праз БКЛ, і тут застаў яго сын Мансурт-паша.

Грунвальдская бітва. Ян Матэйка, 1878 г. У цэнтры, з паднятым мячом — Вялікі князь Вітаўт, справа ад яго, у белай мантыі — Вялікі магістр тэўтонскага ордэна Ульрых фон Юнгінген (момай яго гібель), на правым флангу (левы бок карціны) — Джалад-эд-Дзін, старэйшы сын Тахтамышы, камандзір татарскай конніцы.

А.С.: Фактычна ён вырастаў у татараў, якія прыйшлі з Тахтамышам. Вітаўт разлічваў, што, пасадзіўшы Тахтамышу на запалатардскі трон, зможа захапіць Маскву.

Р.А.: У адказ Вітаўт быў прызначаны вельмі аўтарытэтным уладаром, яго называлі вельмі ханам («белы» значыць вельмі знатны) або халіфам. Пазней у мемуарыях 1519 года да Язгімонта II татараў лічылі: «Няма ж слаўнае памяці Вітаўта, ён нам не казаў забыцца Пракара, а мы, да святых месцаў вочы нашыя зварочучы, так ім ягонае ўспаміналі, як нашых каліфаў. Нашыя дзеці вядоўць аб ім».

Б.А.: У татараў разуменне годнасці звязана са старшынствам, і тут гэта правільна. Тахтамыш прысягнуў Вітаўту, і татараў услед за Тахтамышам прыслынуў Вітаўт, яны сталі ўспрымаць яго як старэйшыя.

Р.А.: З 1397 года пачынаецца

самая вялікая хваля перасялення татараў на беларускія землі. Менавіта гэты год лічыцца пачаткам асадніцтва татараў на землях Беларусі, Літвы і Польшчы.

А.С.: У гэты ж год Вітаўт разам з Тахтамышам ідуць паходам ў стэпы Дэшт-і-Кіпчак (асноўная тэрыторыя Залатой Арды) і на Дон. Разбіўшы татар пад Азовам, Вітаўт прывёў у Літву цэлы улус Шырынаў, даволі магутны.

Р.А.: Утварыліся сталыя асіды. Ужо само пасяленне — кампактна, асады — насіла ваенна-абарончы характар і было падтрымана інтарсамі ВКЛ. Вітаўт прыводзіць са стэпу палонных татар і пры гэтым свабодна рассяляе на сваіх землях, з захаваннем тытулаў і замацаваннем праваў (прывілеяў). Пазней князі і каралі былі гарантамі гэтых прывілеяў і паважлівага стаўлення да татараў.

А.С.: Наступным годам Вітаўт і Тахтамыш дайшлі да вусця Дняпра. У спецыяльным ярлыку Тахтамыш адрокся на карысць Вялікага князя літоўскага ад вярхоўных праў Арды на украінскай землі, «пачоўніш ад Кіева, і Днепром і до устья». Аднак стаўленне Тамерлана ў Залатой Ардзе Цемір-Кутлугу не збіраўся асцяпучэ прастол Тахтамышу і прапачаў ад Вітаўта яго выдць.

Вітаўт адмовіў. У 1399 годзе на рацэ Ворксле адбылася бітва, вынікам якой стала поўнае паражэнне вайсковых Вітаўта. Тахтамыш у ёй не ўдзельнічаў, ён павёў свае войскі ў Сібір: спрабаваў захапіць там уладу, каб рухацца з другога фронту, але быў разбіты сібірскім ханам Шадыбекам. Ён пакінуў у Літве сына Джаладзіна. Джаладзінаў пазней будзе камандаваць татарскай конніцай і бітве пры Грунвальдзе.

Вітаўт, хоць яму і не ўдалося падпарадкаваць сваёй уладзе і палітычным інтарсам Залатую Арду, меў пэўныя поспехі. Праз 10 гадоў пасля бітвы на Ворксле нашчадкі Тахтамышы здзейснілі шэраг вайсковых

паходаў супраць нашчадкаў Цемір-Кутлугу. Пра падтрымку літоўскіх князёў Крымскае ханства дабілася незалежнасць ад Залатой Арды. Пазней, у XV стагоддзі, будзе створана васальнае Літве княства Джаладзінаў — яно займала прыблізна тэрыторыю сучаснай Курскай вобласці і прылеглых тэрыторый Залатой Арды і на Дон. Разбіўшы татар пад Азовам, Вітаўт прывёў у Літву цэлы улус Шырынаў, даволі магутны.

Атрымалася вельмі цікавая сітуацыя. З аднаго боку Тахтамыш, а потым яго дзеці, імкнуцца вярнуць сабе залатардскі прастол. Вітаўт, з іншага боку, разумее, што, калі гэта ажыццёвіцца, ён сам у пэўнай ступені стане прыватцелем гэтай дзяржавы, бо прызначаны белем ханам і халіфам. Таму ён актыўна развівае ўсходні вектар палітыкі. Дзякуючы вынікам якой лічыцца, што Вітаўт стварыў дзяржаву ад Чорнага да Балтыйскага мора.

Р.А.: Ды і ўдзел татарскай конніцы ў Грунвальдскай бітве адыраў не малую ролю ў здабычы перамогі. Вітаўт рассяліў татараў уздоўж крыжачскага ордэна ў выглядзе паўмесяца. З аднаго боку гэтыя князёўкі паўсталі на шляху крыжачанскай арды, з іншага — яны былі на найбольш адлегласці ад запалатардскіх стэпаў. Пасяленні валадальцаў пэўнай аўтаноміі і, як правіла, размяшчаліся ля замкаў, выконвалі абарончую функцыю. Ёсць выключны прыклад спалучэння апакавання і тонкага разліку. Нездарма Вітаўта называлі мудрым прыватцелем.

А.С.: Татараў на Беларусі наступна асімілявалі, асіды менш знатнага роду. Многія перайшлі ў праваслаўе і каталіцызм праз атрыманне шляхецкага тытула. Так здарылася і з маім родам. У гербоўніцы мой род (і герб майго роду) ўпершыню ўзгадваецца ў пачатку XVI стагоддзя як аседлы на тэрыторыі Віцебскага ваяводства, недалёка ад Понацка, дзе ў XV—XVI стагоддзях існавала татарская асада аж да

КІНО ЯК АДЗІН ДЗЕНЬ

Дзень беларускага кіно, які адзначаўся 17 снежня, стаў не толькі прафесійным святам кінематграфістаў. Сёлета ў гэты дзень у Доме кіно глядачам паказалі беларускую прэм'еру — фільм «Шчыт айчыны».

Гэта першая стужка маладога рэжысёра Дзмітрыя Скарцова, які ўзяўся за тэму субачнай арміі. І паварот тут, трэба сказаць, вельмі сучасны: ёсць выдатная беларуская армія, у ёй, вядома, ёсць свае скарцы, а на іх, як заведзена, ёсць пэўная ахвотніцкая, але нас голымі рукамі не возьмець... Гэта адзін з тых фільмаў 2007 года, які дае магчымасць кінастудыі «Беларусь-фільм» гаварыць пра прамую айчынную кіно: гэты год быў для яго настолькі паспяховым, што пра яго правалі папярэдніх гадоў і мінулыя страты можна будзе забыцца. Беларуская кінастудыя сёлета заробіла больш за 1 мільярд беларускіх рублёў і перастанала быць стратнай. Праўда, вялікі ўклад у наш такі поспех заробілі расійскія калегі, якія актыўна карысталіся паслугамі «Беларусьфільма». Але так вядзецца з моманту з'яўлення беларускага кіно: яго аймакі сталі творчы, выхаваныя ў Расіі ды і сама беларуская кінастудыя пераехала з Санкт-Пецярбурга ў Мінск толькі ў 1939 годзе. Але галоўнае — з намі назаўжды застанецца дата 17 снежня 1924 года, калі пры Наркамасвета БССР быў створана Дзяржаўнае ўпраўленне па справах кінематграфіі Белдзяржкіно. А гэта ўжо гісторыя, да якой трэба ставіцца з павагай.

Пра тое, што да самога кіно і яго дзеячў дзяржава будзе ставіцца з асаблівай увагай і павагай, ідзе гаворка некалькі гадоў. Але цяпер — на новым узроўні: рэканструкцыя кінастудыі, кватэры для яе супрацоўнікаў, павышэнне іх заробку. Агульнае і лічыць, якія заплаваныя ўжо на наступны год. Сродкаў на вытворчасць айчынных фільмаў будзе выдаткавана амаль у два разы больш, чым на гэты год — 19,5 мільяда рублёў. Дзякуючы гэтакму ў 2008 годзе мы павінны атрымаць 10 поўнаметражных фільмаў.

Ларыса ЦІМОШЫК.

У суд Жлобінскага раёна Гомельскай вобласці паступіла заява аб прызначэнні адсутным бэ вестак **ДАРОШКІ Івана Іванавіча**, 7 ліпеня 1973 года нараджэння, урэдніка вёскі Славацка, Светлагорскага раёна, Гомельскай вобласці, апошняе месца жыхарства — г. Жлобін, мікрараён 17, д. 10, кв. 44, які ў 2003 годзе вышў з месца жыхарства ў яго месцазнаходжанне не вызначана.

Просьба да ўсіх грамадзян і юрыдычных асобаў, якія маюць звесткі пра грамадзяніна Гвоздзь Рыгора Уладзіміравіча, паведаміць іх суду Жлобінскага раёна Гомельскай вобласці на працягу двух месяцаў з дня апублікавання аб'явы.

У суд Петрыкуўскага раёна Гомельскай вобласці паступіла заява аб прызначэнні адсутным бэ вестак **ДАРОШКІ Івана Іванавіча**, 7 ліпеня 1973 года нараджэння, урэдніка вёскі Славацка, Светлагорскага раёна, Гомельскай вобласці, апошняе месца жыхарства — г. Петрыкуў, вул. Камуняльная, дом 120, кв. 1, апошняе вядомае месца знаходжання ў сакавіку 2006 года — г. Петрыкуў.

Просьба да ўсіх грамадзян і юрыдычных асобаў, якія маюць звесткі пра грамадзяніна Дарошкі І.І., паведаміць іх суду Петрыкуўскага раёна Гомельскай вобласці на працягу двух месяцаў з дня апублікавання аб'явы.

Мікола ДЗЯБЕЛА.

Інфарм-укол

Тэст: праверым імунітэт

1. Вам больш за трыццаць гадоў?
2. У вас ёсць лішняя вага?
3. Вы часта хварэеце?
4. Нядуёна перанеслі аперацыю?
5. Скардзіцеся на дрэнны сон?
6. Курыце?
7. Мала рухаецеся?
8. Часта раздражняецеся па прычынах?

За кожны станоўчы адказ налічваецца сабе 10 балаў, за адмоўны — 5 балаў.
Менш за 100 балаў — цудоўны вынік. У вас няма падстаў для неспакою: ваш імунітэт цвёрда стаіць на варце вашага здароўя.
Ад 105 да 120 балаў — падстаў для хвалюваннў няма, але ўсё ж надыйшоў час падумаць аб сваім ладзе жыцця. Я акажае паслугу сваёй імуннай сістэме, калі зробіце яго больш здаровым.
Ад 125 да 140 балаў — увага: вам імунітэт аслаблены, яму патрабуецца сур'ёзна падтрымка. Абавязкова звярніцеся па кансультацыю да ўрача-імунолага.

Алергія...

З грудным малаком

Ёсць меркаванне, што пакуль дзіця атрымлівае грудное малако, яно абаронена ад дыягнэзу. На самай справе дзіця можа адрагавача на любы прадукт, які з'яўляецца, прычым фундамент для развіцця алергіі, якая перадаецца з грудным малаком, часта закладваецца яшчэ падчас цяжарнасці.

На час кармлення грудным малаком адбяспечыць для дзіцяці прадуктаў. Сярод іх ікра, рыба, крабы, кроветкі, вустрыцы, мідыі. Не менш моцныя алергены — шакалад, какава, мёд і наогул салодкае, а таксама гародніна, ягады і садавіна пераважна чырвонага і аранжавага колеру: яблыкі, грушы, морква, памідоры, буракі, клубніцы, суніцы, малаіна, апельсіны, мандарыны, персікі, ананасы, абрыкосы, чаршэня, вішні, гранаты, кікі. Варта ўстрымацца ад шпінату, пятрушкі, сельдэрэю, хрэну, гароку, фасолі, бабоў і соі.

Сімптомы харчовай алергіі на мэтажна малако — не толькі чырвоныя шчокі і сып на твары. Непазномнасы харчовых прадуктаў можа выражацца болям у жываце, няўстойлівым стулом, прэрасцю, а таксама моцна заложаным носам, «кананем залпамі і кан'юнктывам, пры якім у дзіцяці пастаянна «закасіцца» вочкі.

Вядучая рубрыкі Святлана БАРЫСЕНКА.

МЯСА З ПРЫСМАКАМ

Адраз 3 легкавага аўтамабільа, у папўных баках якіх былі абсталяваны тайнік, выявілі за адны суткі памежнікі ў пункце пропуску «Бераствіцка». Паводле звестак прэс-цэнтра Дзяржаўнага пагранічнага камітэта, нашы супрадаўцы спрабавалі незаконна перамясціць цераз мяжу не толькі цыгарэты, але і мясную выраб. Кошт кантрабандаў склаў 15 мільянаў рублёў.

Мікола ДЗЯБЕЛА.

РЯБЫНА НА ВЫВАЗ

Беларускія памежнікі сумесна з мільцыянерамі спынілі спробу «экспарту» ў Расію «жывога тавару».

Яны паведамілі ў Дзяржаўным пагранічным камітэце, грамадзянка РФ вывозіла 37-гадоваю гамілячанку ў суседнюю краіну, дзе нашай суайчынніцы ўжо было «зарэзэравана месца» на панэллі.

КРЭМ У МІЖСТОЛЕВАЙ ПРАСТОРЫ

Буйную партыю кантрабандажна медыцынскага крэму выявілі беларускія памежнікі ў пункце пропуску «Славенча», што на мяжы з Украінай.

Яны паведамілі ў прэс-цэнтра Дзяржаўнага пагранічнага камітэта, падчас агляду пасажырскага цягніка, які накіроўваўся з Санкт-Пецярбурга ў Адэсу, ў міжстолевай прасторы памежнікамі быў знойдзены тайнік. Невядомыя кантрабандысты схавалі 240 пакунаў медыцынскага крэму расійскай вытворчасці агульным коштам амаль 6 мільянаў рублёў.

Мікола ДЗЯБЕЛА.

АНТЫКВАРНЫ «СКЛАД»

Цэлую партыю старадаўніх манет знайшлі беларускія памежнікі ў пасажырскай цягніку, які ехаў з Кішынёва ў Санкт-Пецярбург. Паводле звестак прэс-цэнтра Дзяржаўнага пагранічнага камітэта, у міжстолевай прасторы аднаго з вагонаў было выяўлена 28 манет 1593 года выпуску. Папярэдні кошт гэтай антыкварыяты склаў 28 мільянаў рублёў.

Мікола ДЗЯБЕЛА.

РТУЦЬ НА УЧАСТКУ

У вёсцы Вітунь Сенненскага раёна на ўчастку дачнага дома 29-гадовага беспрацоўнага супрацоўніка МНС знайшлі ў зямлі слоік, дзе знаходзіліся 700 грамаў ртуці.

Адкуль яна, невядома. Праведзена дэмеркuryзацыя мясцовасці ў акрузе знаходкі.

Аляксандр ПУКШАНСКІ.

Рубрыку вядзе Мікола ДЗЯБЕЛА.

Аўтагакзачык

ПРЫСАДКА ДЛЯ САЛЯРКІ

Пры якой тэмпературы трэба пераходзіць на зімовае дзупалава? Ці можна выкарыстоўваць у якасці прысадкі авіяцыйны газу?

Уладзімір ГАЛІВІН, г. Ліда Дызелныя рухавікі вельмі адчувальныя да тэмпературы навакольнага асяроддзя. Нават у невялікі мароз салярка згучаецца і крышталі парэфіну могуць закаркаваць каналы, па якіх цыркулюе паліва. Таму спецыялісты раякую пераходзіць на зімовую салярку ўжо пры плюс 5 градусах.

Больш за тое, каб не рызыкаваць, многія аўтаматары далавоўцаў спецыяльна паліваюць прысадку. Яна павышае цётанавы лік саляркы і ачышчае дызэляна, што ў выніку робіць запалук рухавіка лягчэйшым. Звычайна адна ёмістасць прысадкі разлічана на 2000 кіламетраў, альбо на цэлы бак паліва.

Спецыялісты ні ў якім разе не рэкамендуць выкарыстоўваць у якасці прысадкі авіяцыйны газу. Яна моцна абцяжучае дэталі палівайнай помпы высокага ціску і ў рэшце рэшт псуе яе. Таму лепш за ўсё набыць спецыяльную прысадку, а не карыстацца падручнымі сродкамі.

І яшчэ. Калі салярка ў баку валяша аўта ўсё ж замерзла, то вяр-

Асобы

ФАКТАР НАЗАРБАЕВА

Аб шматграннай постаці гэтага вядомага палітыка, яго аўтарытэце, ролі ў складзе ў сучаснай міжнароднай адносінах днімі ішла размова ў Мінску. Нагоднай стала прэзентацыя кнігі прэзідэнта «Казахстанскі шлях». Яна адбылася ў рамках навукова-практычнай канферэнцыі «10 гадоў стратэгіі «Казахстан-2030», якую сумесна наладзілі Акадэмія кіравання пры Прэзідэнце Беларусі і пасольства Казахстана ў Мінску.

Усе выступоўцы аднадушна адзначалі, што гэта фундаментальная праца знайшла водгук у шырокага чытача, бо яе аўтар — палітык новага ўнікальнага воўту, новага складу розуму. Пасол Казахстана ў Беларусі Булат Назарбаеву гэту кнігу сваёсабылівым зваротам да моладзі, летасіпам найноўшай гісторыі краіны. У ёй, у прыватнасці, утрымліваюцца малавядомыя і невядомыя старонкі Казахстана пасля набывання незалежнасці. Напрыклад, як Расія літаральна выціснула Казахстан з рублёвай зоны. Таксама

абгрунтаваецца рашэнне пераносу сталіцы ў Астану. Чытач, паводле слоў пашла, знойдзе ў кнізе шмат іншых цікавых эпізодаў і каментарыяў. Фактар Назарбаева, на яго думку, вельмі значны для «справы нашай інтэграцыі», развіцця беларуска-казахстанскіх адносін, скажаў Булат Іскакаў.

Яны, сапраўды, маюць выдатную дынаміку. Толькі адна лічба: за апошнія 5 гадоў гандлёвы абарот паміж нашымі краінамі павялічыўся амаль у 10 разоў. Невыпадкова рэктар Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Беларусі Анатоль Марзевіч звярнуў увагу на вялікі асабісты ўклад Н. Назарбаева ў міжнародную палітыку. На думку навукоўца кніга гэтага «вялікага сябра Беларусі» — знакавая падзея. Знаёмства з ёй беларускага чытача будзе спрыяць далейшаму ўмацаванню сяброўскіх сувязяў двух народаў, між-дзяржаўных, знешнеэканамічных, сацыяльных і культурных адносінаў Казахстана і Беларусі.

Леанід ЛАХМАНЕНКА.

Глыбокага. Па самасвядомасці мой род ужо не татараў, а беларусаў.

Р.А.: І ёсць у гэтым пэўны парадокс. Твае продкі лічыць сябе беларусамі і хрысціянамі, а ты так грунтоўна займаешся вывучэннем гісторыі татараў. Дарэчы, і не ты адзін. Я ведаю шмат маладых людзей, для якіх гісторыя татараў — не проста гісторыя народа-суседа. Чаму гэта?

А.С.: Мабыць, поклік крыві? Ці Гэтэманіцкая памяць?...

Б.А.: Таксама і знешнія прыкметы: цёмны колер валасоў, карыя вочкі, высокія скулы, адносна невысокі рост, круглыя твары, у мужчын — асаблівая форма валасянога покрыва на твары (голыя паўкружжы каля вуснаў) — «вострая барада». Засталася татарскіх прывішч, геаграфічныя назвы і калі ста асноўныя татарскіх гербаў. Многія гербы маюць па некалькі разнавіднасцяў, ажно да 12. Пры агульнай колькасці гербаў ВКЛ у 3 тысячы — гэта тая ваявая коль

ЧОРНАЕ МОРА, БЕЛЫЯ ГУЛЬНІ І ВЯСЁЛКАВЫЯ СПАДЗЯВАННІ

(Камандзіроўка з зімы ў восень і назад)

Уявіце: позняя восень, холад, надвор'е спаборнічае па шэрасі з настроям. А да вас прыходзіць кіраўніцтва і цікавіцца: «У Сочы хочаш з'ездзіць?». Потым, калі на твары вашым адаб'ецца ўся гама пачуццяў, дадае: «У камандзіроўку...».

Гэта не пачатак садыскага анекдота, а пачатак чарговага прэс-тура, які Пастаныны камітэт Саюзнай дзяржавы рэгулярна ладаць для беларускіх і расійскіх СМІ.

Улёціны

Чаму Сочы? Прычын можна назваць многа. Узятая хоць бы той факт, што з 2002 года з бюджэту Саюзнай дзяржавы фінансуюцца праект па аздараўленні ў лячэбна-прафілактычных установах Краснадарскага краю дзяцей, якія пацярпелі ад наступстваў аварыі на ЧАЭС. Толькі сёлета ў верасні 700 дзяцей з Бранскай, Тульскай, Гомельскай абласцей і Рэспублікі Алтай адпачылі ў санаторыях пад Туапсэ. Усяго ж за перыяд з 2002 па 2006 год курс лячэння і аздараўлення прайшлі больш як 3000 дзяцей з пацярпелых рэгіёнаў Расіі і Беларусі. Далей, у Сочы праходзіць конкурс «5 зорак» і Летні кубак КВЗ, дзе рэгулярна «свеціцца» прадстаўнікі нашай краіны; сёлета ў Анапе адбыўся ІІ фестываль дзіцячай і юнацкай творчасці Саюзнай дзяржавы «Творчасць юных», а крыку пазней Сочы прымаў Міжнародны фестываль нацыянальнай культуры «Культура збліжае народы». Заўважым, наш Салігорскі, Васкрасенскі раён Маскоўскай вобласці і Лазаруўскі раён Сочы — пабрацімы. Акрамя таго, у Краснадарскім краі штогод з задавальненнем працуюць беларускія студэнткі. У Сочы знаходзяцца два нашы турыстычныя аб'екты — вядомы санаторый «Беларусь» і яго яшчэ вельмі маладое, але вельмі перспектыўнае падраздзяленне — гарналыжны курорт «Чырвоная Паляна». У горадзе-курорце ўвогуле даволі вялікая беларуская абшчына — каля 3000 чалавек...

Але найперш, натуральна, увагу прыцягвае будучая зімовая Алімпіада-2014, права прыняцця якую Сочы адваіваў у карэйскага П'ёнчжана і аўстрыйскага Зальцбурга гэтым летам. Дакладней, цікавіць праца падрыхтоўкі да ёй — у Сочынаў Алімпіады, што б там хто ні аспрэчваў, — беларускі след. Бо першым ідэю правядзення менавіта зімовых Гульніў на, здавалася б, непрыдатным для гэтага чарнаморскім курорце «Штурхаву» у масы... колішні дырэктар комплексу «Раўбічы» Васіль Грышчанка, які на той час якраз пе-

дходзіць «футравы» — сядзець ля мора ў шапцы-вушанцы, так што курортнікі, відаць, раз'ехаліся... Памыліліся па абодвух пунктах. Тэмпература паветра — у сярэднім 15 градусаў, і нават дождж не выклікае раздражнёнасці. Спалучэнне «зімовыя гульні» ніяк не хоча ўкласціся ў галаву, калі навокал — палымы і аранжавыя гронкі хурмы ці не ў кожным дварыку. Буае ўвогуле ўсё: пампаская трава вышэй

за чалавечы рост, алеандры і магноліі, усіяка фікусападобныя кветкі, якія ў нас растуць толькі ў гаршчочках на вокнах. Еўрапейскія пальмы, падобныя больш на кусты, сцелюцца на зямлі, а высокія кітайскія, завезеныя ў свой час як экзотыка, так раскладзіліся сама сабой, што з імі нават бескарыйна змагацца. Хіба што нашы бярозы ў гэтым субтрапічным раі не прыжываюцца, хоць іх з настальгічнай уяўнасцю ўсё адно штогод высаджваюць.

А прыезджакі народу ў Сочы — столькі, што беларусам у сваім жа санаторыі месца не хапіла, давяло-

атэль з сусветна вядомай сеткі гасцініцы «Рэдысан» не атрымаў 5 «зорак» з-за некалькіх дробязяў, як адсутнасць на даху пляцоўкі для верталёта і блізкасць чыгуны.

Сочы — горад-гасцініца. Перадарожжа выгледзіць «Масква» цалкам сабе мірна суседнічае з гатэлем «Рыўера» і аднайменным паркам забаў, якому больш за 100 гадоў, а

мацімаўны мазачна-скульптурны Ленін пагардліва назірае за «VIP-нумарамі». У «Праўдзе» жывуць людзі са спецаведанням, у «Іскры» — не самыя важныя чыны МУС. У «Паўночным

Алімпійскія аб'екты пакуль што існуюць толькі ў выглядзе планаў і макетаў: так будучы выгляд адна з вясак, стадыён для фігурнага катання і стадыён адкрыцця Гульніў-2014.

ззянні», здаецца, нічога не жыве, толькі на дарожным указальніку сіратлівы белы мядзведзь абдымае шыльдачку «Нарыльскі нікель». На галоўных вяротах санаторыя «Металург» — напльвы іржы, ля ўвахода ў вялізны санаторый імя Арджанікедзе (парк з кіпарысаў і пальмаў ля яго галоўнага корпусу разбіваў, між іншым, беларускі ландшафтны архітэктар) — чамусьці дзве антычныя скульптуры, падобныя як брат і сястра. Але мы жывём значна далей, у «Нвё Інтарэнтшн», якая

бывае малага ўправае ў санаторый «Беларусь». «Малае» — гэта, калі шчыра, хвілін 15 хадзі, але пры сончыных адлегалася — горад, адзін з самых доўгіх у свеце, расцягнуты ўздоўж узбярэжжа на 145 км — проста дзіцячыя жарты.

Яскравыя блікі белых Гульніў

Тым больш даўна назіраць у горадзе з 400-тысячным насельніцтвам 2-гадзінныя заторы. Ды калі б яшчэ проста назіраць — актыўна праправаўца на сабе. Такое адчуванне, што мясцовае насельніцтва, працягваючы супраць завоблачных цэнаў на жыллё, набыло сабе па два аўтамабілі кожнаму. «Гэта яшчэ нічога», — сцвярджае гід, — падчас Сусветнага эканамічнага форуму ў цэнтры горада карыстаюцца яшчэ саветскіх часоў бетоннай каробкай. Прыкладна тая ж сітуацыя з чыгункай — проста насураць чыгуначнага вакзала ў Адлеры — Сочынаў рыбакамінтам. Рамантыка!

Пасля гэтага як не здзіўліцца шыкоўнаму шматпавярховіку з надлісам «Рэдысан САС Лазурная» — гэты

не развейваецца — на наступным плакаце алімпійскі Міша прыветна махае ...хм, лапай? — «Прывітанне, Сочы, я вярнуўся!». Ну і, вразумела, паўсюдна розныя версіі перадавыбарнага слога «план Пуціна — план Ткачова». Але чэмпіён на частае кіданне на вочы — усё адно «Сочы-2014».

Выказваючы належны гонар і рамансавы выгледзіць «Масква» цалкам сабе мірна суседнічае з гатэлем «Рыўера» і аднайменным паркам забаў, якому больш за 100 гадоў, а мацімаўны мазачна-скульптурны Ленін пагардліва назірае за «VIP-нумарамі». У «Праўдзе» жывуць людзі са спецаведанням, у «Іскры» — не самыя важныя чыны МУС. У «Паўночным

Пра свой новы статус Сочы нагадвае на кожным кроку.

Першыя ластаны ў гэтым накірунку ўжо ёсць — з 18 спартшкол, што існуюць у Сочы, адна паспела адкрыць у сябе аддзяленні горных лыж і бобслея/скелетона. Праўда, пакуль што ні профільных педагогаў, ні падрыхтоўчы абсталявання як такога няма, але затое перад вачыма ёсць добры прыклад — менавіта сучасны Аляксей Вавыда на алімпійскіх гульнях у Турynie стаў сярэбраным прызёрам у бобслеі «двойчы»; дый лепшая з пілотаваных у бобслеі Вікторыя Такава таксама прыляцела да Сочы... Астатнія ДЮСШ пакуль што могуць пахваліцца толькі дасягненнямі ў летніх і тыповых для сябе відах спорту — парусным, веласіпедным, лёгкай атлетыцы, танісе, вольнай і грэка-рымскай барацьбе і г.д. Але на федэральным узроўні ўжо распрацоўваюцца праекты па адкрыцці ў Сочы менавіта «зімовых» спартыўных школ, або — пераарыентацыі існуючых на новыя віды спорту; ідуць нават перамавы наконт адкрыцця філіяла вучылішча алімпійскага рэзерву.

Аднак гэта, зноў жа, перспектывы. У сапраўднасці ўсё яшчэ толькі на паперы. Дый тое, на жаль, убачыць макеты тых самых аб'ектаў, якія пералічваў старшыня камітэта па фізічнай культуры і спорту адміністрацыі горада Сочы Андрэй Кураннін, нам не давялося.

Пра аб'екты і суб'екты

Паводле папярэдніх разлікаў, лядовыя палаты, прэс-цэнтр і ніжня алімпійская вёска размесцяцца ў Імерэцкай даліне, гарналыжныя трасы, малы прэс-цэнтр і верхняя алімпійская вёска — у Чырвонай Паляне. Уласна ў Сочы, на цэнтральным стадыёне плошчай каля 10 га, будзе праходзіць адкрыццё і закрыццё Гульніў.

Пасля заканчэння зімовых Алімпіады алімпійскі парк у Імерэцкай даліне будзе перабудаваны такім чынам, каб служыць пастаянным спартыўна-турыстычным комплексам, а ў перспектыве прэзентаваць яшчэ на правядзенне летніх Алімпійскіх гульніў. Ва ўсякім разе, такое рашэнне агучыў наўдана дырэктар арганізацыі «СОЧЫ-2014» Дзмітрый Чарнышэнка. Пакуль жа ў Сочы працуюць спецыяльны экскурсійны маршрут па месцах размяшчэння будучых аб'ектаў.

Зразумела, пры ўсім вялікім перспектывах неглыба забываць і аб праблемах. Вельмі пільна сочыць за падзеямі экалогіі, якія зазнада добра ведаюць і памятаюць, чым завяршаецца ўмяшчэнне чалавека ў прыродныя працэсы — пасля бяспрыходных як быццам разгонаў аблокаў на горад рушыла цунамі, ад якога пацярпеў курорт Мацста, а другі раз па гарах прайшлі смерчы, з наступствамі якіх змагаюцца дагэтуль. Свае характэрныя ў фінансавых разліках прыбыткі і канфэрэнц-зала, трэнажорная зала і SPA, адкрыты і закрыты басейны... Праўда, цэны, на наш погляд, таксама казачныя — ад 3200 расійскіх рублёў за «стандарт» да 4500 за VIP-люкс. Улічваючы, што да мора тут — хіба што на аленях, проста адпачыць танней у Балгарыі ці Турцыі. Але ў Чырвонай Паляне зусім іншая мерка, іншыя умовы і задачы, таму цэны называюцца больш чым прымальнымі. Прыязна дзякуючы з рэцэнзій чарльва паказвае нам усё — ну добра, практычна ўсё. Домік, у якім спыняўся беларускі Прэзідэнт, для наведвальнікаў зачынены.

А вось на хрыбце Псекоха, Аіб-гінскі хрыбце і саму гару Аібгу, дзе будзе пракладзена біялунная і гарналыжная траса, паглядзець можна абсалютна свабодна. Толькі глядзець пакуль што няма чаго. Тут праўда яшчэ толькі канатная дарога, якая дастаўляе патрэбныя будматэрыялы наверх. Астатняе — як водзіцца, перспектывы... Аднак не вельмі далёкія — ужо ў 2012—2013 гг. усе алімпійскія аб'екты павінны быць збудзенымі, і тады працянецца, што з напалеонаўскіх планаў збылося.

...А ў Мінск мы вярталіся пад снегам.

Вікторыя ЦЕЛЯШУК,
Мінск — Сочы — Чырвоная Паляна — Мінск.

СЕННЯ

Месяц
Першая квадра 17 снежня.
Месяц у сузор'і Цяльца.

Сонца	Усход	Заход	Даўжыня дня
Мінск	8.24	15.48	7.24
Віцебск	8.22	15.30	7.08
Магілёў	8.15	15.38	7.23
Гомель	8.03	15.44	7.21
Гродна	8.38	16.05	7.27
Брэст	8.30	16.14	7.44

Імяніны
Пр. МІКАЛАЯ ЦУДАТВОРЦЫ;
К. Дар'і, Элеаноры, Габрыэля, Рыгора, Урбана.

НАДВОР'Е на зяўтра

ВІЦЕБСК 747мм р.п.с. -1...+1°C +1...+3°C	МІНСК 745мм р.п.с. -2...+1°C +1...+3°C	МАГІЛЁў 745мм р.п.с. -1...+1°C 0...+2°C
ГРОДНА 758мм р.п.с. -1...+1°C +2...+4°C	БРЭСТ 758мм р.п.с. -1...+1°C +1...+3°C	ГОМЕЛЬ 757мм р.п.с. -1...+1°C 0...+2°C

— слабая геамагнітная бура
— невялікая геамагнітная узрушэнні
— няма прыкметных геамагнітных узрушэнняў

Геамагнітныя узрушэнні

2 гадоў. 5 гадоў. 8 гадоў. 11 гадоў. 14 гадоў. 17 гадоў. 20 гадоў. 23 гадоў.

...у суседзяхі

ВАРШАВА 0...+2°C	НІЎ 0...+2°C	РЫГА +4...+6°C
ВІЛЬНЮС +2...+4°C	МАСКВА -1...+1°C	С.-ПЕЦЯРБУРГ 0...+2°C

19 снежня

1917 год — У Мінску пачаў работу І Усебеларускі з'езд. Ён прыняў рэзалюцыю аб праве беларускага народа на самавызначэнне і ўстанавленне дэмакратычных формаў кіравання. З'езд працягваўся (з перанакідамі) да 31 снежня, калі быў распушчаны большавікамі.

1862 год — на тэрыторыі Беларусі пракладзена першая чыгуначная лінія Пярочча — Гродна як частка Пецярбургска-Варшаўскай чыгуны.

«Нам падабаюцца людзі, якія смела гавораць нам, што думаюць. Пры ўмове, што яны думаюць этак жа, як мы».
Марк Твен (1835—1910), амерыканскі пісьменнік.

Дзве даты:
Цытата дня:

Усміхнёмся!

Ад стваральнікаў часопіса «Адпачні» — навінка: часопіс «Напружася». Самыя складаныя крыжаванкі — без адказаў на апошняй старонцы, анекдоты на японскай мове, у арыгінале, а таксама — для самых маленькіх — малюнак-загадка («Знайдзі восем тысяч адрозненняў»).

У камп'ютаршыцка захварэла жонка — моцны насмарк. Тэлефануе яе сяброўка: — Шаха, які сябе адчувае Леначка? — Вяляя надручана. Гук толькі выявжылі...

Калі вы лічыце, што дасягнулі вяршыню застыльнага этыкету, паспрабуйце пры дапамозе нажа і відэльца з'есці шклянку семак.

Прыгожае жыццё

У гэтыя выхадныя Мінск у сёмы раз прымаў фестываль па танцы жывата «Усходнія ласункі», сабраўшы лепшых танцораў рэспублікі на адной сцэне. Дарэчы, калісьці менавіта гэты фест стаў для танцораў белідансу пропускам на вялікую сцэну. Сёння ж у Беларусі праводзяцца чэмпіянаты як рэспубліканскага, так і сусветнага ўзроўня, а танец жывата «прапісаў» ці не ў кожным фітнэс-клубе.

— А гэты быў самы злосны... мучы майё палюбоўніцы!

Карпусы беларускай «Чырвонай Паляны», калі спатрабіцца, з камфортам размесцяць нашу нацыянальную зборную.

раехаў у Чырвонай Паляне. На пачатку 90-ых ідэя развіцця не атрымала, горад выбыў з барацьбы на першым жа адборы. А зараз «працік» Гульніў-2014 ужо вельмі многія ўспрымаюць як належнае — зразумела, у Сочы, дзе ж яшчэ — тут такое спалучэнне прыродна-кліматычных умоў, што грэх не скарыстацца і мора, і горы, і паветра, і лекавыя крыніцы, і сервадародныя ванны Манасты, і снег, і сонца, і даволі развітая курортна-забавальная інфраструктура... Зрэшты, «як будзе», даведваемся ў свой час — пакуль што мы прыхілілі паглядзець, «як ёсць».

3 зімы ў восень

Па шчырасці, мы чакалі ўбачыць паўпусты горад — усё ж такі «аксамітны» сезон даўно мінуў, на па-

сясыліцца непадатліў у гасцініцы. (Як потым высветлілася, вольныя месцы ў «Беларусі» занялі ўрачы для міжнароднай канферэнцыі — зараз іх тут праводзіць даволі часта.)

Бясспрэчна, Сочы — гэта не Рыо-дэ-Жанейра, але таксама горад кантрастаў. І сустракаюць яны вас адразу па прылёце. Новы аэрапорт у Адлеры ўжо ёсць, але функцыянуе ён выбарачна — скажам, для прыёму ўдзельнікаў Сусветнага эканамічнага форуму. Усе астатнія карыстаюцца яшчэ саветскіх часоў бетоннай каробкай. Прыкладна тая ж сітуацыя з чыгункай — проста насураць чыгуначнага вакзала ў Адлеры — Сочынаў рыбакамінтам. Рамантыка!

Пасля гэтага як не здзіўліцца шыкоўнаму шматпавярховіку з надлісам «Рэдысан САС Лазурная» — гэты

АРЫГНАЛЬНЫ РЭЦЭПТ «УСХОДНІХ ЛАСУНКАЎ»

меты, спецафэкты, эклектыку ў музыцы, харэаграфіі і касцюмах.

У фінале сустраліся 10 удзельніц, кожная з якіх прадманстравала адметнае шоу, — вось і здавалася глядачам, што здзіўчаты выдчуць між сабой жорсткую барацьбу за грань-прыфестывальна — паездку на дваіх у Егіпет. А яны пасля конкурснай часткі сабраліся ў грэмёрка і як старыя сяброўкі гаварылі пра простыя жыццёвыя рэчы, які быццам і не былі паміж імі саперніцтва. Але на тое і конкурс, каб высветліць лепшую сярод танцоўшчыц. Ёй, паводле рашэння журы, стала Крысціна Мышыч (прадстаўляла школу-студыю ўсходняга танца «Фарангіз»). Першае месца заняла Дар'я Лонская, другое — Юлія Міраненка, на трэцім пазіцыі Крысціна Жарко.

лікі: у фазе на імпрывізаваных пляцоўках ігралі музыканты, працавалі аніматары, усе ахвотнікі маглі таксама далучыцца да маглі танца жывата, узяўшы ўдзел у конкурсе аматараў. Тут жа ішло галасаванне за Прыгядзіцкіх сімпатый, які ў выніку дастаўся ўладальніцы першага прызга «Усходніх ласункаў-2007» Дар'і Лонскай.

Вольга ЛАСКА, Ліна МАЛІНІНА.

У другім аддзяленні фестывалю паказальныя выступленні прадставілі зоркі беларускага белідансу, а таксама чэмпіёнка свету па танцы жывата 2004 года, расійка Наталія Бекер, якая здолела сумясціць... экзатычную харэаграфію і кампазіцыю Дзімы Білана.

Ва «Усходні кірмаш» ператварыўся ў антракце і сам Палац Рэспуб-

НЕ ЗАБУДЬТЕ ПОДПИСАТЬСЯ!

Знамя Юности

СТОИМОСТЬ ПОДПИСКА НА I ПОЛУГОДИЕ 2008 ГОДА (РУБ.):

ИНДЕКСЫ:	НА 1 МЕС.	НА 3 МЕС.	НА 6 МЕС.
для индивидуальных подписчиков	63851	4 500	13 500
для предприятий и организаций	638512	9 300	27 900
для учреждений министерств образования, здравоохранения и культуры	63728	8 100	24 300
		48 600	

Ведомственным и индивидуальную подписку на I полугодие 2008 года можно оформить во всех отделениях РУП «Белпочта», а также по вызову почтового работника на дом либо по месту работы. Сведения по подписке для юридических лиц по тел. (017) 293-55-95 либо на сайте www.belpost.by. Подписку «до востребования» для индивидуальных и ведомственных подписчиков можно оформить в любом отделении РУП «Белпочта», для г. Минска дополнительно в киосках РУП «Белсоюзпечать».

Галоўны рэдактар У. НАРКЕВІЧ.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ: І. БАРАНОЎСкі, С. ГРЫБ, У. ЗДАНОВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара), Н. КАРПЕНКА, Л. ЛАХМАНЕНКА, Т. ПАДАЛІК, С. ПРОТАС (намеснік галоўнага рэдактара), С. РАСОЛЬКА, Л. РЫЖАНКОВА (першы намеснік галоўнага рэдактара), Л. СВІДЭЦЬКАЯ, А. СЛАНЕЎСкі (намеснік галоўнага рэдактара), В. ЦЕЛЯШУК, І. ШЧУЧЭНКА.

НАШ АДРАС: 220013 г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.

ТЭЛЕФОНЫ: прыймальні — 287 19 19 (тэл./факс); аддзелаў: нясмаў — 287 18 64, падпіскі і распускоўдыванні — 287 18 51, юрыдычнага — 287 19 68, сакратарыята

— 292 05 82, адказных за выпуск дадаткаў: «Чырвоная змена» — 292 04 12; «Мясцовае самкіраванне» — 292 21 03, уласных карэспандэнтаў: у Брэсце: 20 37 98, Віцебску: 24 31 92, Гродне: 43 25 29, Гомелі: 74 13 92, Баранавічах: 7 26 02, Магілёве: 34 31 31; бухгалтэры: 292 22 03; даведкі па рэкламе і аб'явах тэл./факс: 287 17 79, e-mail: reklama@zvyazda.minsk.by, рэдактар рэкламнага аддзела — тэл./факс 292 04 52.

html: www.zvyazda.by E-mail: info@zvyazda.minsk.by

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў. Іх меркаванні не з'яўдаюцца супадаюць з меркаванням рэдакцыі. Рэдакцыя пакаідае за сабой права не ўступаць у пераліску з